

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Ι. ΚΑΡΑΒΙΔΑ :	ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ
	ΙΙΙ. Η ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΜΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
Ι. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ : ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ	ΕΘΝΟΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑ
Ν. Γ. ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ :	ΒΑΙΝΟΜΕΝ ΠΡΟΣ ΤΑ ΑΡΙΣΤΕΡΑ ;
ANDRE VISSON :	ΑΝΗΣΥΧΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟ ΙΡΑΝ
Β. Γ. ΓΑΝΩΣΗ :	Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΩΝ
Α. ΤΣΟΤΠΑΝΑΚΗ : ΥΦΥΠ. ΠΛΑΝ. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	Η ΕΛΛΑΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΑΒΕΒΑΙΟΤΗΤΑ
Γ. ΣΤΡΑΝΙΩΤΗ :	ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Α' ΧΡΟΝΟΣ — ΑΡΙΘ. 20 - 21 — ΑΘΗΝΑ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ - ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1946

ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

“Όπως όταν πλησιάζουμε σ'ένα δάσος πυκνό, «τά πρώτα δένδρα μᾶς κρύβουν τὸ δάσος» ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ τὰ πολιτικά μας ζητήματα· αὐτὰ ποὺ εἶνε ἐντελῶς μπροστὰ μας, οἱ ἐκλογές, τὸ οἰκονομικό, ἡ προσωπικὴ ἀντεκδίκηση, ἡ κομματικὴ ἐνίσχυση,... εἶνε τόσο πολλὰ καὶ κινουῦνται μὲ τέτοιο πάθος, ὥστε σκεπάζουν τὰ μεγάλα προβλήματα ποὺ μᾶς ἀπειλοῦν ὡσὰν νέμεση στὴ διάρκεια τοῦ χρόνου. Ἐμπρὸς στοὺς μόνιμους πιά κινδύνους τὸ Ἔθνος ἔπρεπε νὰ συγκλονισθῆ ἀπὸ θέληση καὶ δραστηριότητα. Ἡ κίνηση πρὸς τὰ ἔμπρὸς ἔπρεπε νὰ δοθῆ ἀπὸ τὸ κέντρο. Ἀντὶ γι' αὐτό, μιά-συχνὴ διαδοχὴ ὑπουργῶν ἀκατατόπιστων καὶ μετρίων ἐκτὸς ἀπὸ λίγες ἐξαιρέσεις, μᾶς ἔχει ἀφίσει χωρὶς κατεύθυνση μέσα στὸ ρεῦμα τῶν γεγονότων ποὺ δημιουργοῦνται ἐν ἀπουσίᾳ μας.

Ἡ σημερινὴ Κυβέρνηση εἶχε μιὰ μεγάλη ἐπιτυχία μὲ τὴν προσωρινὴ ρύθμιση τῶν οἰκονομικῶν μας· μεγάλη, γιατί μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ ἕναν ἐφιάλτη καὶ μᾶς ἐπιτρέπει νὰ σκεφθοῦμε μὲ ψυχραιμία· θὰ εἶχε ἴσως καὶ ἄλλες ἐπιτυχίες στὸ ἐσωτερικὸ ζήτημα, καὶ δὲν θὰ βρισκόταν ἀναγκασμένη νὰ δεχθῆ ἀνεπιθύμητους συνοδοιπόρους, ἂν τῆς εἶχε δοθῆ καὶ ἡ παραμικρὴ ἀνοχὴ ἀπὸ τὴν ἀλαζονικὴ καὶ φανατισμένη δεξιὰ, ἡ ὁποία κατήντησε νὰ βλέπῃ τὴν Ἑλλάδα μέσον τοῦ Γεωργίου· ὄχι βέβαια ἀπὸ ἔλλειψη πατριωτισμοῦ, ἀλλὰ γιατί δὲν μπορεῖ νὰ διακρίνῃ καὶ νὰ αἰσθανθῆ τίς πηγαῖες δυνάμεις τοῦ Ἔθνους, ἐπάνω στὶς ὁποῖες καὶ μόνο μπορούμε νὰ οἰκοδομήσουμε τὰ πολὺ μεγάλα πράγματα, ποὺ μᾶς εἶνε τώρα ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ἐπιβίωσή μας. Καμμιά ὅμως Κυβέρνηση, οὔτε ἡ σημερινή, οὔτε ἄλλη, δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ ἀνταποκριθῆ στὰ βάρη τῆς ἐποχῆς μας, ἂν ὁ ἐθνικὸς πολιτικός μας κόσμος δὲν μείνῃ σύμφωνος, ὄχι στὸ νὰ σταματήσῃ ὁ πολιτικὸς ἀνταγωνισμὸς—αὐτὸ στὴν Ἑλλάδα εἶνε ἀδύνατο—ἀλλὰ στὶς γενικὲς γραμμὲς τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς καὶ στὴ διεξαγωγὴ τῶν πολιτικῶν ἀγῶνων μὲ ἔντιμα μέσα. Μὲ τοὺς περιορισμοὺς αὐτοὺς ἡ συνεργασία εἶνε ἐπιθυμητὴ καὶ ἡ ἀπόπειρα ποὺ ἔγινε πρέπει νὰ ἐξαρθῆ. Γιὰ μιὰ τέτοια συνεργασία ὅμως χρειάζεται καὶ κάποια θυσία. Οἱ βασιλικοὶ μολαταῖτα, ἀντὶ νὰ εἰσφέρουν τὴ θυσία αὐτή, θέλησαν τουναντίον νὰ πάρουν τὴν κυβέρνηση.

Οἱ σκοποὶ τῆς συνεργασίας μπορεῖ νὰ εἶνε μόνο σύμπτωση στοὺς κύριους πολιτικοὺς σκοποὺς καὶ στὰ μέσα. Ἄν αὐτὸ ἤθελε πραγματοποιηθῆ θὰ εἶχε καὶ κάποιο νόημα ἡ ἐπιδίωξη συγκυβερνήσεως· ἂν ὄχι, ὁποιαδήποτε συγκυβέρνηση θὰ μᾶς διευκόλυνε μόνο νὰ ἀπολαύσουμε ὄλοι μαζί τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐξουσίας, σὲ ἀνεξέλεγκτῃ δηλαδὴ κομματικῇ εὐωχίᾳ. Εἴμαστε ὅμως πολὺ φτωχοὶ γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ θρέψουμε ὄλα μαζί τὰ κόμματα.

Πόσο μόνιμες καὶ κοινὰ ἀναγνωρισμένες πρέπει νὰ εἶνε οἱ γενικὲς

γραμμές στους σκοπούς και στα μέσα της έθνικης μας πολιτικής φαίνεται και από τη μόνιμη δράση και τη συστηματικότητα των άντεθνικών ενεργειών, που έχουμε να αντιμετωπίσουμε. 'Η τελευταία από αυτές ήταν το σοβιετικό διάβημα για την αποχώρηση των 'Αγγλων από την 'Ελλάδα. Θυμάστε πώς ενεργούσε ο Χίτλερ σε ανάλογες περιπτώσεις. 'Εβαζε μερικούς δικούς του να φωνάζουν ότι καταπιέζονται' κατόπιν, όταν το ζήτημα είχε κάνει αρκετή εντύπωση στο διεθνές κοινό, διέτασσε να ύψωθι ο τόνος των διαμαρτυριών στο μέγιστο, και τότε έκανε και ο ίδιος την εμφάνισή του ως υπερασπιστής των «καταδυναστευομένων» Παρατηρήστε επίσης την καταχθόνια ενέργεια των λεγομένων «δημοκρατικών συλλόγων». 'Εδώ και έπι ά μήνες διακηρύσσουν, ότι δεν έχουν καμιά σχέση με τον άριστορισμό και ί ότι μοναδική τους επιδίωξη είναι ο πολιτειακός θεσμός' κατάφεραν έτσι να εξαπατήσουν ένα πλήθος όπαδών του Κέντρου και να συνδεθούν μαζί τους. Τέλος, όταν ήλθε ή κρίσιμη στιγμή, λίγες ώρες πριν από το Σοβιετικό διάβημα, ο Πρόεδρος των «Δημοκρατικών Συλλόγων» πήρε επίσημα θέση δίπλα στο σ. Ζαχαριάδη. Αυτό έγινε λίγες μέρες μετά την αναζωογόνηση της κομμουνιστικής έγκληματικής δράσεως, μέρος της όποιας ήταν και το σφάξιμο δυο μικρών παιδιών έξω από τη Σπάρτη. Βλέπετε πώς ή άπάτη και το έγκλημα συμβαδίζει τώρα, όπως και στον καιρό της κατοχής και το Δεκέμβριο' πάντα προς την ίδια κατεύθυνση, συστηματικά, άκατάπαστα, με τα ίδια μέσα.

'Η «δεξιά» από το άλλο μέρος, μη έχοντας δικό της θετικό πρόγραμμα, έντελώς άνεδαφική στην έξωτερική της πολιτική, ήταν φυσικό να βέση στην παγίδα του Κ.Κ.Ε. 'Ανθρωποι δικοί της έσυραν όμήρους στα βουνά και έσφαξαν άλλους 'Ελληνες χωρίς να αποδειχθι ή ένοχη των θυμάτων. 'Ετσι ή δεξιά, που κατηγορεί τους δημοκρατικούς ως «συνοδοιπόρους», γίνεται ή ίδια «συνεργός» των άριστερών στο άπαισιο έργο τους. Τίποτε δεν έξυπηρετεί περισσότερο τα σχέδια της ήγεσίας του ΚΚΕ από την πολιτική του αίματος. Εύθυνες τέτοιας συνεργασίας ούτε μπορούν, ούτε και στη χώρα' συμφέρει, να αναλάβουν οι δημοκρατικοί. 'Αλλη άποστολή καθορίζουν γι'αυτούς οι σημερινές περιστάσεις. Παραδεχόμαστε τον πατριωτισμό του Λαϊκού κόμματος' και ότι οι άντεκδικήσεις έως ένα σημείο είναι άναπόφευκτες' και ότι ή λαϊκή όργάνωση για την αυτόματη άμυνα έναντιον της κόκκινης τρομοκρατίας είναι άπαραίτητη έως το τελευταίο χωριό. 'Υποστηρίζουμε όμως ότι τα βασιλικά έμβλήματα της δεξιάς έχουν πολλήν ιδιοτέλεια και φέρουν τον αντίθετο σκοπό.

'Η συνεργασία μολαταύτα στις γενικές γραμμές της έθνικης πολιτικής είναι άπαραίτητη' θα δώσουμε έδω δυό από αυτές τις γενικές γραμμές, που δεν καλύπτουν βέβαια παρά μικρό μέρος της πολιτικής μας δραστηριότητας, είναι όμως επίκαιρες και από τις πλέον βασικές. 'Η δεξιά άντέδρασε έως τώρα και στις δυό.

'Η μιá άφορά την έξωτερική μας πολιτική και μπορεί να διατυπωθι ως έξης: Πρέπει να δημιουργηθι και να διατηρηθι—έως την άποκατάσταση διεθνούς πολιτικής ευσταθείας—τέτοια κατάσταση στην 'Ελληνική περιοχή, ώστε τόσο ή Μ. Βρετανία όσο και οι 'Ην. Πολιτείες να έχουν έδω άμεσα κάρια συμφέροντα' ώστε δηλαδή κάθε ενέργεια παραβίσεως των συνόρων μας, ή άλλη με παρόμοια πολιτική επίδραση, να προκαλέση την άμεση άποφασιστική αντιμετώπιση από τις δυό αυτές δυνάμεις.

'Η έξωτερική μας πολιτική καλείται να συμβιβάση το αίτημα αυτό με την άνεξαρτησία μας και με τη φιλία μας προς τη Ρωσία. 'Η ανάγκη της τελευταίας φιλίας δεν πρέπει να ύποτιμηθι. 'Η έννοιά της όμως είναι ότι έμεις δεν θα κάνουμε καμιά έχθρική πράξη προς τη μεγάλη μας αυτή σύμ-

μαχο' ότι μόλα ταύτα κάθε άυτονομιστική κίνηση σε έλληνικές έπαρχίες, όπως αυτή που γίνεται τώρα, είναι θανάσιμη για την 'Ελλάδα και δεν είναι δυνατό να γίνη άνεκτική. Για να πραγματοποιηθι ή πολιτική αυτή γραμμή, χρειάζεται ένα σύγολο ενεργειών, που είναι δυνατές μόνο με τη συμφωνία του Κέντρου και της Δεξιάς και με προθυμία σε κομματικές θυσίες. Στις θυσίες όμως αυτές δεν έστερξε το βασιλικό κόμμα τους τελευταίους μήνες, φθάνοντας σε άλγιστη παραφορά έναντιον των 'Αγγλων, μόλις ο χειρισμός της διεθνούς πολιτικής επέβαλε σ'αυτούς να χρησιμοποιήσουν έδω Κυβέρνηση συνεργασίας ή Κυβέρνηση δημοκρατική.

'Η δεύτερη γενική γραμμή άφορά την έσωτερική πολιτική και μπορεί να διατυπωθι ως έξης: 'Ο πολιτικός όργανισμός της χώρας, ή κομματική της διάρθρωση δηλαδή, πρέπει να εύνοη την άνάπτυξη της μικροαστικής τάξεως, γιστι αυτή είναι ο πλέον φερέγγυος φορέας της έθνικης μας πολιτικής. Και προς την άρχη αυτή ή πολιτική της δεξιάς είναι αντίθετη και μάλιστα ή προσπάθειά της να μονιμοποιήση στη χώρα μας ένα δυϊσμό, στον όποιον ή ήγεσία της έθνικης κινήσεως θα περνούσε άναγκαστικά στο βασιλισμό της άκρας δεξιάς. Θα εύρισκε τουναντιον ή γενική αυτή άρχη εύνοικό πεδίο έφαρμογής, αν ήθελαν διασπασθι τα παλαιά σχήματα βενιζελισμοú και άντιβενιζελισμοú και τα μεν λαϊκά δημοκρατικά στοιχεία και των δυό να άποτελέσουν μιá μέση δημοκρατική παράταξη, τα δε ύπερσυντηρητικά στοιχεία των παλαιών βενιζελικών μαζί με τους καθαρούς μοναρχικούς να άποτελέσουν την άκρα δεξιά.

'Ενα πρώτο άποτέλεσμα αυτής της κομματικής διαρθρώσεως θα ήταν να άποσπάσουμε με τον καιρό από το ΕΑΜ όλους όσους παρασύρθηκαν εκεί παρά την έθνική τους συνείδηση. Είναι ήθική μας ύποχρέωση να μη τους έγκαταλείψουμε. Δεν μπορούμε να ένωθουμε με τους βασιλικούς και να τους πούμε: «'Η θα γίνετε συνοδοιπόροι των βασιλικών ή θα μέινετε συνοδοιπόροι του Κ.Κ.». Αυτό δεν ίκανοποιεί ούτε την ήθική, ούτε την άλήθεια.

Και γενικώτατη όμως πολιτική σκοπιμότητα, άφορώσα τόσο την έσωτερική πολιτική και κοινωνική μας όργάνωση, όσο και την έξωτερική μας πολιτική έπιβάλλουν τη διάρθρωση του πολιτικού μας άνταγωνισμού σε άκρα δεξιά, κέντρον και άριστερά. 'Ενας τέτοιος χωρισμός συμφέρει στο 'Εθνος, γιστι ο σημερινός διχασμός του άντιεάμικο πολιτικού κόσμου δεν όφείλεται μόνο στο πολιτειακό, αλλά και σε αίσθήματα, κοινωνικές άντιλήψεις και υλικά συμφέροντα, στα όποια το πολιτειακό ως πρόσχημα μόνο χρησιμεύει. Για να ύπάρξη δημοκρατική εξέλιξη στις τάσεις αυτές, πρέπει να ύπάρξη άνταγωνισμός πολιτικών μερίδων φορέων των άντιστοίχων αίτημάτων. 'Αν, άντι για την τριπλή αυτή όργάνωση, προτιμηθι ο δυϊσμός 'Εαμισμός-Δεξιά, τότε και εκείνοι που άντιπαθούν τους 'Εαμικούς ως πολιτική μερίδα, δεν συμφωνούν όμως για λόγους άντικειμενικούς και με τις οικονομικές άπόψεις των άκρων δεξιών, του προπολεμικά ισχύοντος π.χ. άσυστότου καπιταλισμοú και του άπομονωτικοú της οικονομίας μας έντόνου δασμολογικοú προστατευτισμοú, θα άναγκασθούν να συνταχθούν με τους άριστερούς. Θα φθάσουμε έτσι στον παραλογισμό ότι ή 'Ελλάδα, χώρα μικροαστική και με κάθε συμφέρον να μέινη μικροαστική, θα βρεθι νάχη για πολιτική μηχανή ένα δυϊσμό μεταξύ της ιδεολογίας του Κ.Κ. και του καπιταλισμοú, μεταξύ δύο πόλων δηλαδή, που μόνο θεωρητικά μπορούν να συλληφθούν στην 'Ελλάδα, χώρα χωρίς κεφάλαιο και χωρίς σημαντικό προλεταριάτο.

Το ισχυρότερο πολιτικό στήριγμά μας έναντιον του κομμουνιστικοú κινδύνου, δεν είναι ή διαίρεση σε δυό πολιτικούς κόσμους, τον ένα με προλεταριακή και τον άλλο με άστική συνείδηση, αλλά ή μεταβολή της νοοτρο-

I ΚΑΡΑΒΙΑΔΑ

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΜΑΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

III. Η ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΜΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Δέν μᾶς εἶνε ἀκόμα γνωστοὶ οἱ ὄροι τῆς Ἀγγλικῆς οἰκονομικῆς βοήθειας πού πρόκειται αὐτὲς τὶς μέρες νὰ μᾶς δοθῇ γιὰ τὴ σταθεροποίηση καὶ τὴν ἀνασυγκρότηση. Οἱ παρακάτω ὅμως σκέψεις δὲν πρόκειται νὰ ἐπηρεασθοῦν πολὺ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ὄρους. Γιὰ τὴ σταθεροποίηση γράψαμε στὸ τεύχος 16-17 τῆς «Δημ. Ἐπιθ.». Αὐτὴ ἀφορᾷ κυρίως τὴ διανομὴ τῶν διαθέσιμων σήμερα ἀγαθῶν καὶ τὴν ἀναζωογόνηση τῆς πίστεως. Ἡ ἀνασυγκρότηση τῆς προπολεμικῆς μας οἰκονομίας ἀφορᾷ τὴν αὐξήση τῆς σημερινῆς παραγωγῆς, ὥστε νὰ διαρκέση ἡ σταθεροποίηση καὶ νὰ ὑψωθῇ τὸ ἐπίπεδο ζωῆς. Ξεχωριστὸ πρόβλημα εἶνε ἡ δημιουργία μιᾶς νέας μεταπολεμικῆς οἰκονομίας, γιὰ τὴν ὁποῖο γράψαμε στὸ προηγούμενο τεύχος.

Τὸ πρόβλημα τῆς σταθεροποίησης

πίας καὶ τοῦ ἐργάτη σὲ νοοτροπία μικροαστοῦ μὲ μέσο τὴν ἀπόκτηση μικρῆς ἰδιοκτησίας. Αὐτὸ ὄχι μόνο δυνατὸ εἶνε καὶ γιὰ τὸ βιομηχανικὸ ἐργάτη, ὅπως προσπάθησε τὸ περιοδικὸ αὐτὸ νὰ ἀποδείξη στὰ προηγούμενα τεύχη του, ἀλλὰ καὶ τὸ μόνο μέσο γιὰ νὰ καταβληθῇ μὲ προθυμία ἡ ὑπερεργασία πού εἶνε ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ἀπόκτηση τοῦ οἰκονομικοῦ μας ἐξοπλισμοῦ. Ἄν μὲ τὰ μεγάλα κεφάλαια, πού θὰ χρειασθοῦν γιὰ τὴ νέα μας οἰκονομία, συντελέσουμε στὴν προλεταριοποίηση καὶ ἄλλων Ἑλλήνων χρησιμοποιοῦντας τα εἶτε γιὰ τὸν ἐκσοσιαλισμὸ τῆς χώρας, εἶτε διὰ νὰ δυναμώσῃ ὁ ἀτροφικὸς σήμερα καπιταλιστικὸς χαρακτήρ τῆς οἰκονομίας μας, ἡ ἐνίσχυση πού θὰ δόσῃ στὸν κομμουνισμὸ ὁ νέος δυῖσμός θὰ ἀποβῇ ἰσχυρότερος ἀπὸ ὅποιον δήποτε τεχνικὴ τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος ἢ βίαια κατασταλτικὰ μέτρα.

Ἔτσι ἡ πολιτικὴ, οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀνάγκη ὁδηγοῦν στὸ ἴδιο αἷτημα: τὴν ἐνίσχυση τῆς μικροαστικῆς τάξεως. Πολιτικὰ ἡ ἐνίσχυση αὐτὴ μπορεῖ νὰ γίνῃ μὲ τὴν ὑπαρξὴ μιᾶς μέσης πολιτικῆς καταστάσεως μεταξὺ τῆς ἀριστερᾶς καὶ τῆς ἄκρας δεξιᾶς.

Βέβαια ἡ κίνηση πρὸς τὴ γενικὴ αὐτὴ γραμμὴ, ὅπως τὴν ἐκθέσαμε παραπάνω, θὰ ἦταν τεχνητὴ, δηλαδὴ μιὰ ἡγετικὴ πρωτοβουλία καὶ ὄχι αὐτόματη λαϊκὴ κίνηση. Καὶ ἡ τελευταία ὅμως ἐνωτικὴ κίνηση ἦταν ἡγετικὴ μᾶλλον πρωτοβουλία καθὼς ἐπίσης καὶ μιὰ ἄλλη προτιμότερη κίνηση, πού δὲν πρόλαβε νὰ καρποφορήσῃ καὶ πού ἀπέβλεπε στὴν ἴδρυση μιᾶς μέσης καταστάσεως ἀπὸ νεωτέρους πολιτικούς. Σήμερα ἀκριβῶς εἶνε ἡ ἐποχὴ πού πρέπει ἡ πολιτικὴ ἡγεσία νὰ ἐγκαινιάσῃ τὴ νέα πολιτικὴ διάρθρωση πάνω σὲ πραγματικὰ ἐθνικὰ καὶ οἰκονομικὰ δεδομένα καὶ νὰ μὴ περιμένῃ νὰ σχημασθοῦν οἱ πολιτικὲς κατευθύνσεις ἀπὸ τὸν αἰσθηματισμὸ τοῦ λαοῦ ἢ, ἀκόμα χειρότερα, νὰ προκαθορισθοῦν ἀπὸ τὴ μανία τῶν ἀντεκδικήσεων.

χρειάζεται καὶ εἰδικὲς τεχνικὲς γνώσεις. Γιὰ τὴν ἀνασυγκρότηση ὅμως ἡ καλύτερη ἀφειτηρία σκέψεων δὲν εἶνε ἡ ἀναζήτηση ἐκζητημένων τεχνικῶν λύσεων, ἀλλὰ ἡ ἀπλὴ ἰδέα, πῶς θὰ ξαναβάλουμε σὲ λειτουργία τὸ καθένα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς προπολεμικῆς μας οἰκονομίας, χρησιμοποιοῦντας τὴν ἐξωτερικὴ βοήθεια γιὰ νὰ συμπληρώσουμε τὰ ἐλαττωμένα μέσα παραγωγῆς καί, μόνο ὅταν εἶνε ἀπόλυτη ἀνάγκη, νὰ συμπληρώσουμε μὲ αὐτὰ τὴν ἴδια τὴν παραγωγὴ (εἰσαγωγὴ ἀγαθῶν παραγομένων ἐδῶ προπολεμικά). Ἡ βασικὴ ἰδέα λοιπὸν βρίσκεται σ' αὐτὴ τὴ *συμπλήρωση* μὲ δάνειο ἐκείνων τῶν πηγῶν πού δὲν μποροῦν ἀμέσως νὰ ἀποδώσουν.

Θὰ δώσουμε πρῶτα τὴ γενικὴ ὄψη τοῦ προβλήματος.

Α'. Λογικὸ εἶνε νὰ σκέπτεται κανεὶς,

ὅτι γιὰ νὰ λειτουργήσῃ ἡ προπολεμικὴ μας οἰκονομία, πρέπει νὰ ἐπισκευασθοῦν οἱ ζημίαι τῆς. Αὐτὲς ὅμως εἶνε τόσο μεγάλες πού ὅ,τι κι' ἂν γίνῃ, θὰ ἀρρήσῃ ἡ ἐπισκευὴ τους. Ἡ στατιστικὴ πού ἐγίνε τὶς ἀνεβάζει σὲ 3 περίπου δισεκατομμύρια προπολεμικὰ δολάρια ἢ 340 δισεκ. προπλ. δρχ. (Ὅλες οἱ ἀποζημιώσεις πού πρέπει νὰ μᾶς δοθοῦν γιὰ ζημίαι καὶ ἐλάττωση εἰσοδήματος μαζὶ ὑπολογίσθησαν—σύμφωνα μὲ τοὺς πίνακες πού παρουσιάσαμε στὴ Διεθνῆ Ἐπιτροπὴ Ἐπανορθώσεων σὲ 14 δισεκ. δολάρια ἢ 1600 δισεκατ. προπ. δρχ. Μέσα σ' αὐτὲς εἶνε καὶ ἡ ἐλάττωση εἰσοδήματος πού θὰ ἐξακολουθήσῃ καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὸν πόλεμο). Ἀπὸ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν ζημιῶν σὲ ἐγκαταστάσεις καὶ μηχανήματα συμπεραίνεται, ὅτι μιὰ φορὰ πού μᾶς λείπουν αὐτὰ, εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐργασθοῦμε *περισσότερο* γιὰ νὰ ἔχουμε τὴν ἴδια παραγωγὴ πρέπει δηλ. νὰ αὐξηθῇ τὸ ὄγκωρο καὶ ὅτι, ἂν θέλουμε νὰ ἔχουμε τὸ ἴδιο κόστος, πρέπει ἡ ἀμοιβὴ τῆς ὠριαίας ἐργασίας νὰ εἶνε μικρότερη. Στὰ μέσα συγγονωνίας καὶ μόνο καὶ τὸ ὀδικὸ δίκτυο ἡ ζημία εἶνε 6 δισεκ. προπολ. δρχ. Στὶς κατοικίες 40 δισεκ. προπολ. δρχ. Θὰ κουρασθοῦμε λοιπὸν καὶ θὰ ὑποφέρουμε περισσότερο γιὰ ν' ἔχουμε τὸ ἴδιο ἐθνικὸ εἰσόδημα.

Β'. Ἡ βοήθεια θὰ μᾶς δοθῇ ἀπὸ τὴν Ἀγγλία καὶ τὴν Ἀμερικὴ. Ἡ Ἀμερικὴ μπορεῖ νὰ μᾶς βοηθήσῃ, ἀλλὰ τὸ πρόβλημα γι' αὐτὴν δὲν περιορίζεται σ' ἐμᾶς· ἐκτείνεται σ' ὅλον τὸν κόσμον. Εἰδικότερα συνδέεται μὲ μᾶς ἡ Ἀγγλία, εἶνε ὅμως τώρα πτωχὴ καὶ χρεωμένη ὄχι μόνο στὶς Ἦν. Πολιτεῖες ἀλλὰ καὶ στὶς Κτήσεις τῆς καὶ στὴν Αἴγυπτο, στὸ Ἰράκ, σ' ἐμᾶς καὶ σ' ἄλλους. Ὁ δικὸς μας λογαριασμὸς μὲ τὴν Ἀγγλία εἶνε πολὺ περίπλοκος, πρῶτον γιὰτὶ πολεμήσαμε μαζὶ γιὰ τὸν ἴδιον σκοπὸ—ἐπομένως ἡ κατανομή τῶν δαπανῶν εἶνε αὐθαίρετη—καὶ δεύτερο γιὰτὶ ἡ ἀγοραστικὴ ἀξία τῆς λίρας καὶ τῆς δραχμῆς εἶχαν μεγάλες μεταβολές. Μὲ τιμὴ τῆς χρυσῆς λίρας τὸν περασμένον Δεκέμβριον 150.000 δρχ. καὶ ἐπίσημη τιμῆς τῆς χάρτινης 2000 δρχ. π.χ. δίναμε ἐδῶ στὸν Ἀγγλο στρατιώτη 10 πορτοκάλια καὶ χρεώσαμε τὴν Ἀγγλικὴ Κυ-

βέρνηση μιὰ λίρα. Καὶ τώρα πάλι λογαριάζουν οἱ Ἀγγλοὶ στὴ Μ. Ἀνατολὴ 5 λίρες χάρτινες γιὰ μιὰ χρυσή, πράγμα πού σημαίνει ὅτι μὲ 5 λίρες χάρτινες ἀγοράζεις ἐδῶ τὰ μισὰ πράγματα παρὰ στὴν Ἀγγλία, ὅτι δηλαδὴ εἶνε δυνατόν νὰ μᾶς δώσουν πράγματα ἀξίας 1 ἑκατ. λιρῶν καὶ νὰ μᾶς χρεώσουν 2 ἑκατ. λ.

Γ'. Ἐνας ὄρος γιὰ νὰ γυρίσουμε στὴν προπολεμικὴ μας οἰκονομία εἶνε νὰ γίνῃ δυνατὴ ἡ συναλλαγὴ μας μὲ τοὺς γείτονές μας, ὅπως καὶ προπολεμικά. Στὴν Τουρκία ὅμως ἕνας τόννος κάρβουνο πού εἶχε στὰ 1938 λιγότερο ἀπὸ μιὰ λίρα, κοστίζει τώρα 6-7 λίρες. Γιὰ νὰ φθηνύνουν τὰ πράγματα στὴν Ἑγγύς καὶ τὴ Μέση Ἀνατολὴ πρέπει νὰ εἰσαχθοῦν πολλὰ ἐφόδια ἀπὸ τὴν Ἀγγλία καὶ τὴν Ἀμερικὴ. Ἡ Ἀγγλία ὅμως, ἔχουσα ἀνάγκη νὰ ξένου συναλλάγματος, δὲν θὰ ξεάγῃ ἐδῶ σὲ μεγάλη κλίμακα, γιὰτὶ, χρεώστρια καθὼς εἶνε, δὲν μπορεῖ νὰ εἰσπράττῃ ξένο συνάλλαγμα ἀπὸ αὐτὲς τῆς τὶς ἐξαγωγές, ἀφοῦ θὰ πουλάει ἀπέναντι χρεωστικοῦ λογαριασμοῦ καὶ ὄχι μετρητῶν.

Δ'. Καὶ ἂν ἀκόμα φθάσομε στὴν ἄμεσα προπολεμικὴ παραγωγὴ καὶ ἰσοζύγιο πληρωμῶν, ἡ κατάστασις δὲν μπορεῖ νὰ θεωρεῖται ἱκανοποιητικὴ, γιὰτὶ ὁ τιμάρυθμος προπολεμικὰ ἀνέβαινε (1934: 1969, 1938: 2227), ἄρα εἶχαμε ἐλάττωσιν τῆς ἀγοραστικῆς ἀξίας τῆς δραχμῆς μὲ μὲν ἐφαρμόσαμε διαφόρους περιορισμοὺς στὴν ἐξαγωγὴ συναλλάγματος. Αὐτὸ δείχνει πόσο δύσκολη εἶνε πραγματικὰ ἡ περίπτωσή μας καὶ πόσο ἀποφασιστικὰ μέτρα χρειάζονται.

Ε'. Θὰ γίνουν ἀκόμα ἀρκετὲς διακυμάνσεις, ἕως ὅτου φθάσομε σὲ μιὰ λογικὴ ρύθμιση τῶν ἀμοιβῶν. Σήμερα οἱ ναῦτες τῆς φορτηγοῦ ναυτιλίας μας ζητοῦν σιτιρῆσιον ἀνώτερο ἀπὸ τὸ Ἀγγλικόν, ὁ λιμενεργάτης ἔχει ἡμερομίσθιον μὲ πεντάωρη ἐργασία καὶ λογικὲς ὑπερτωριές μεταξὺ 4 καὶ 15 χιλιάδων δρχ., ὁ ἐυπογράφος 12.000 δρχ. γιὰ πεντάωρη ἐργασία, οἱ ἀνώτατοι ὑπάλληλοι 3.000 δρχ. μόνο, ἐνῶ οἱ ἐργάτες στὰ χωράφια φθάνουν συχνὰ τὶς 20.000 δρχ. καὶ φαγητό. Προπολεμικὰ σὲ ἐτήσιον ἐθνικὸ εἰσόδημα 50 δισεκ. δρχ. ἢ σὲ μέσο ἡμερησίον ἀτομικὸ εἰσόδημα 16 δρχ. ὁ ἀνώτερος δημό-

σιος υπάλληλος είχε μέσο μισθό 9 τέτοιες μερίδες, ο ελεύθερος εργάτης 4 και ο επί συμβάσει 5. Στά 1945, σε μέσο ατομικό εισόδημα 9 προπολεμ. δρχ. ο υπάλληλος είχε για μισθό 3 τέτοιες μερίδες, ο ελεύθερος εργάτης 10 και ο επί συμβάσει 6.

ΣΤ'. Ο προϋπολογισμός έχει επιβαρυνθή με αύξηση υπαλλήλων κατά 30ο]ο και συνταξιούχων ίσως κατά 100ο]ο· θα επιβαρυνθή δε με μεγάλη αύξηση δαπανών κοινωνικής προνοίας, όταν οι ξένοι Έρρυθροί Σταυροί και η Ούνηρα διακόψουν την υποστήριξή τους.

Ζ'. Το μέσο οικογενειακό εισόδημα έχει ελαττώθῃ, ενώ οι ανάγκες από την απώλεια των αποθεμάτων έχουν αύξηση και η τάση για επάνοδο στο προπολεμικό επίπεδο ζωής μένει ακέραιη. Γιαυτό η φορολογική αποδοτικότητα έχει ελαττώθῃ· η φορολογική ικανότητα αρχίζει ξπείτα από ένα ώρισμένο όριο που είναι σχετικό με το απαραίτητο για τη συντήρηση και την παραγωγή. Αν π.χ. σε προπολεμικό εισόδημα 100 αντιστοιχοῦσε προπολεμικά φορολογία 25 ήτοι 25ο]ο, τώρα σε ελαττωμένο εισόδημα 60, δὲν θὰ αντιστοιχεί 25ο]ο, δηλαδή 15, ἀλλὰ σημαντικά λιγώτερο. Η φορολογία δὲν πρέπει νὰ κἀνη ἀδύνατη τὴν ἀποταμίευση.

Ερχόμαστε τώρα στην εξέταση τῶν στοιχείων τῆς προπολεμικῆς μας οικονομίας:

1) Ἡ ἐπαναφορὰ τοῦ ἀγροτικοῦ εισοδήματος στὸ προπολεμικὸ ἐπίπεδο εἶνε, καθὼς εἶδαμε στὰ προηγούμενα ἄρθρα, ὄρος ἀπαραίτητος γιὰ νὰ λειτουργήσῃ καὶ ἡ βιομηχανία στὴν πλήρη τῆς ἀπόδοση. Ἡ γεωργία—ἀν τῆς δοθοῦν λιπάσματα καὶ καλοὶ σπόροι—μπορεῖ νὰ προσεγγίσῃ τὰ προπολεμικὰ ἐπίπεδα, μὲν πὺν ἡ ζῆμια στὰ ὕδατικά ἔργα ὑπολογίζεται στὰ 2 δισεκ. δρχ., ἡ κτηνοτροφία ὅμως χρειάζεται 3-4 χρόνια τουλάχιστον γιὰ νὰ φθάσῃ στὸ προπολεμικὸ τῆς κεφάλαιο, γιὰτὶ λείπουν τὰ 40ο]ο τῶν ζώων, πὺν δὲν μποροῦν νὰ ἀναπληρωθοῦν με εἰσαγωγή. Σ' αὐτὰ λοιπὸν τὰ 3-4 χρόνια χρειάζεσθε νὰ φέρνουμε ἀπέξω τὸ ἀντίστοιχο σὲ τροφὲς ἔλλειμα, δηλαδή περισσότερες (παρὰ προπολεμικὰ) λευκοματούχες τροφές.

2) Ἀντίθετα ἀπὸ ὅ,τι συμβαίνει μετὴ Γιουγκοσλαβία καὶ τὴ Βουλγαρία, πὺν μποροῦν με ἐσωτερικὰ μόνον μέτρα νὰ ἀνασυγκροτήσουν τὴν οἰκονομία τους—γιατὶ εἶνε γεωργικὲς χώρες,— ἡμεῖς ἔχουμε ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ ξαναρχίσῃ ἡ προπολεμικὴ εἰσροὴ συναλλάγματος. Προπολεμικὰ ἀπὸ τὸ σύνολο τοῦ ἐτήσιου ἐθνικοῦ μας εισοδήματος (50-60 δισεκ. δρχ.), ἡ πραγματοποίησις τοῦ ἐνὸς τρίτου γινόταν με συνάλλαγμα (1938: εἰσαγωγή 18 δισεκ. δρχ.). Ἄν λοιπὸν οἱ σύμμαχοι δὲν μᾶς ἐξασφαλίσουν ἐλεύθερη συγκοινωνία με τὸ ἐξωτερικόν, δὲν μποροῦμε νὰ ξαναγυρίσουμε στὴν προπολεμικὴ μας οἰκονομία καὶ ἄδικα θὰ μᾶς ἐπικρίνουν. Δὲν χάνουμε δὲ μόνον τὰ 18 δισεκ. δρχ. τοῦ 1938 ἀπὸ τὴν ἔλλειψη συγκοινωνίας. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ 18 δισεκ., τὰ 4-5 ἀφοροῦσαν πρῶτες ὕλες, πὺν ἐδῶ—ἐπειτα ἀπὸ τὴν κατεργασία τους—παίρναν 3-4 φορές μεγαλύτερη ἀξία. Ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔτοιμα προϊόντα πὺν φέρναμε ἀπ' ἐξῶ δὲν ἦσαν εἶδη ἀμεσης καταναλώσεως, ἀλλὰ χρησίμευαν γιὰ τὴν κατασκευὴ ἄλλων προϊόντων μεγαλύτερης ποσοτικῆς ἀξίας. Φθάνουμε δηλαδή στὸ ὅτι χάνοντας τοὺς πόρους μας σὲ συνάλλαγμα, χάνουμε τὸ μισὸ μας ἐθνικὸ εισόδημα.

3) Σήμερα τὰ ἐμπόδια τῆς ἐπικοινωνίας μας με τὸ ἐξωτερικὸ ἐρχονται ἀπὸ δυὸ λόγους: α) ἀπὸ τὴν ἔλλειψη ἀτιμολοικῆς συγκοινωνίας καὶ β) ἀπὸ τὴν ρύθμιση χαμηλῆς τιμῆς τῆς λίρας καὶ τοῦ δολλαρίου σχετικὰ με τὸ χρυσὸ (ἐνα χάρτινο δολλάριο ἔχει στὴν Ἀμερικὴ διπλῆ ἀγοραστικὴ ἀξία παρὰ ἐδῶ). Φυσικὰ δὲ ἡ ρύθμιση τῆς χάρτινης λίρας στίς 2000 δρχ. καὶ τοῦ δολλαρίου στίς 500 δὲν σημαίνει ἀπλῶς ἐμπόδιο, ἀλλὰ πλήρη διακοπή. Αὐτὸ τὸ τελευταῖο ὅμως ἔχει τονισθεῖ ἄρκετὰ ἔως τώρα ἀπὸ πολλούς. Ἀπὸ ὅμοιο λόγο κατέβασαν ἐδῶ καὶ λίγες ἐββομάδες τὴν τιμὴ τοῦ Γαλλικοῦ φράγκου.

Ὅλες οἱ εἰσαγωγές (τῆς Οὔνηρα) τοῦ 1945 ἦσαν ἴσως λιγότερες ἀπὸ ὅ,τι θὰ φέρναμε ἂν λειτουργοῦσε κανονικὰ ἡ ἐπικοινωνία μας με τὸ ἐξωτερικόν. Ἡ ἀξία αὐτῶν τῶν εἰσαγωγῶν τῆς Οὔνηρα—περὶ τὰ 170 ἑκατομ. σημερινὰ δολλάρια—ἀντιστοιχοῦν στὸ μισὸ περίπου τῶν

εἰσαγωγῶν πὺν κάναμε με δικὸ μας συνάλλαγμα στὰ 1938. Βέβαια οἱ ἐξαγωγές μας θὰ ἦσαν τώρα λιγότερες παρὰ στὰ 1938, τὰ μεταναστευτικὰ ὅμως ἐμβάσματα θὰ σκέπαζαν αὐτὴ τὴ διαφορά στὸ ποσὸν τοῦ ἀναγκαίου συναλλάγματος. Ὅπωςδήποτε πρέπει νὰ προσπαθήσουμε νὰ λειτουργήσῃ τὸ προπολεμικὸ μας ἰσοζύγιο πληρωμῶν με τὸ ἐξωτερικόν καὶ μόνον τὰ ἔλλειμματά του νὰ κλείνουμε με δάνεια. Τὸ νὰ θέλουμε νὰ ἀντικαταστήσουμε τὸν παλαιὸν ἐκεῖνο τρόπο ληψοδοσίας μόνον με δωρεές τῆς Οὔνηρα θὰ μᾶς ἄφηνε ἐκτεθημένους, μόλις οἱ δωρεές αὐτὲς σταματήσουν.

4) Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν κατάλληλη ρύθμιση τῆς νομισματικῆς ἰσοτιμίας, χρειάζεται ἀκόμη—γιὰ τὴν ἀποκατάστασις τοῦ προπολεμικοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν ἐξωτερικοῦ—ἡ ἀντικατάστασις, σὲ ὅσο τὸ δυνατόν μεγαλύτερο βαθμὸ, τῆς ἀγορᾶς πὺν βρῖσκουμε στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπη με νέες ἀγορές. Αὐτὸ εἶνε ἐνέργεια ὅχι καθαρὰ οἰκονομικὴ ἀλλὰ καὶ πολιτικὴ. Οἱ Ἡν. Πολιτεῖες ἦσαν πάντοτε καλὴ ἀγορὰ ἐκλεκτῶν ποιότητων καπνῶν, πὺν εἶνε τὸ κυριώτερο ἐξαγωγικὸ μας εἶδος (1937: Γερμανία 18.000 τ. 1880 ἑκατ. δρχ. μέση τιμὴ 101 δρ. |χργ. Ἡν. Πολιτεῖες 9378 τ. 1240 ἑκατ. δρχ. μέση τιμὴ 132 δρχ. |χργ.)

5) Χρειάζεται ἐπίσης ἡ ἀποκατάστασις τῆς Ναυτιλίας μας. Στά 1918 εἶχαμε πάλι βρεθῆ με τὰ 30ο]ο περίπου τοῦ τότε προπολεμικοῦ ἐμπορικοῦ μας στόλου, ὅπως καὶ τώρα. Χρειάσθηκε τότε 3-4 χρόνια γιὰ νὰ προσεγγίσῃ στὸ προπολεμικὸ ἐπίπεδο. (1915: 893.000 τόννοι. 1918: 290.000 τ. 1922: 737.000 τ.). Ἀπὸ τὴ Ναυτιλία μας εἶχαμε τὰ τελευταῖα χρόνια μεσο ἐτήσιο ἐθνικὸ εισόδημα 1 δισεκ. περίπου προπολ. δρχ. Κάτι, πὺν διαφεύγει τὴ γενικὴ προσοχὴ εἶνε ὅτι ὁ ἐμπορικὸς μας στόλος ἀποτελεῖ μιὰ ἀπὸ τίς καλύτερες τοποθετήσεις ἐθνικῶν κεφαλαίων. Τοῦ ἐμπορικοῦ μας στόλου στὰ 1937 (1.875.000 τ.) ἡ ἀξία εἶχε ἀποτιμηθῆ σὲ 11 περίπου ἑκ. λίρες (8 δισεκ. δρχ.) καὶ ἔδωσε στὰ 1937 ἐθνικὸ καθαρὸ εισόδημα ἐνάμισον περίπου δισεκ. δρχ. (ἀκαθάριστοι εἰσπράξεις φατηγοῦ Ναυτηλίας 15 ἑκ. λίρες, καθαρὰ ἔσοδα 3 ἑκ.

λίρες, ἐκτιμηθεῖσα εἰσαγωγή συναλλάγματος, 2.250.000 λίρες). Τὸ ἐθνικὸ εισόδημα ὅμως πὺν ὀφείλεται στὴν ἐμπορικὴ Ναυτιλία μας δὲν περιορίζεται μόνον σ' αὐτό, γιὰτὶ μέρος τοῦ συναλλάγματος χρησιμοποιεῖται γιὰ εἰσαγωγή πρώτων ὕλων, πὺν ἀξιοποιεῖται σὲ ἀνώτερα ποσά.

6) Ερχόμαστε τώρα σὲ ἐνα ζήτημα πὺν εἶνε αἰτία σημαντικῆς ἀνωμαλίας τὴν ὁποῖαν τὰ ἔως τώρα μέτρα τοῦ κράτους ἐνέτειναν, ἀντὶ νὰ τὴν μετριάσουν. Γιὰ νᾶνε χαμηλὴ ἡ τιμὴ ἐνὸς ἐμπορεύματος, δὲν ἀρκεῖ νὰ κοστίζῃ λίγο καὶ νὰ εἶνε μικρὴ ἡ τιμὴ ἀντικαταστάσεως· πρέπει ἐπίσης νὰ ὑπάρχῃ ἄρκετὸ ἀπόθεμα ἀπὸ τὸ εἶδος αὐτό. Τὸ ἀπόθεμα ἐνεργεῖ ρυθμιστικὰ στὴν ὀμολότητι τῶν τιμῶν. Οἱ προπολεμικὲς τιμές τῶν Ἀθηνῶν τοῦ 1938 δὲν ἀντιστοιχοῦσαν στὸ κόστος κατασκευῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ στὰ ἀποθέματα, πὺν ὁ πόλεμος ἀπέδειξε πόσο μεγάλα ἦσαν· στὰ ἀποθέματα ὅχι μόνον τῶν βιομηχανῶν, τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν γεωργῶν (σὲ ἔτοιμα εἶδη καὶ σὲ πρώτη ὕλη), ἀλλὰ καὶ στὰ ἀποθέματα τῶν σπιτιῶν. Γιὰ νὰ προσεγγίσουμε λοιπὸν τίς προπολεμικὲς τιμές, πρέπει νὰ προσεγγίσουμε κάπως σὲ ἐνα σημαντικό τμήμα ἀπὸ τὰ ἀποθέματα, ἂν ὅχι σὲ ἔτοιμα προϊόν, τουλάχιστο σὲ πρώτη ὕλη.

Ἄν πάρουμε γιὰ παράδειγμα τὰ βαμβακερὰ ὑφάσματα, θὰ δοῦμε, ὅτι ἐνα μεγάλο μέρος, τὸ σύνολον σχεδόν, τῶν προπολεμικῶν ἀποθεμάτων τῶν σπιτιῶν σὲ βαμβακερὰ ὑφάσματα καταστράφηκε ἀπὸ τίς πολεμικὲς περιπέτειες καὶ ὅτι χάσαμε καὶ ὅλα, ὅσα θὰ εἶχαν παραχθῆ ὅσο διαρκοῦσε ὁ πόλεμος. Ἄν παραδεχθοῦμε, ὅτι τὰ βαμβακερὰ ροῦχα διαρκοῦν 10 χρόνια, ἡ ἀπώλεια ἀντιστοιχεῖ περίπου σὲ 140000 τ. βαμπάκι. (Ἡ κατανάλωσις σὲ βαμπάκι στὰ 1937 ἦταν 20000 τόν., στὰ 1930 8000 τ.). Ἡ ἐτήσια ζήτηση λοιπὸν δὲν θὰ εἶνε τώρα 20.000 τ., ἀλλὰ πολὺ μεγαλύτερη, καὶ ὁ ἐμπορος θὰ εἶνε βέβαιος, ὅτι ἡ ζήτηση αὐτὴ εἶνε ἐξασφαλισμένη, ἐνῶ ἡ ἐτήσια παραγωγή τῶν 20.000 τ. βαμβακοῦ—ἡ προσφορά δηλαδή—δὲν εἶνε ἐξασφαλισμένη. Ἡ δικαιοδογημένη λοιπὸν τάση πρὸς δημιουργία ἀποθέματος θὰ ἐλαττώνη τὸ διαθέσιμο ἐμπόρευμα καὶ θὰ ὑψώνη τίς

τιμές. Η αντιμετώπιση αυτής της έλλειψης πρέπει να γίνει με την εφάπαξ εισαγωγή σημαντικά μεγαλύτερης ποσότητας από τα διάφορα είδη του εισαγωγικού έμπορίου π.χ. διπλής. Αυτό σημαίνει μια έκτακτη εισαγωγή ειδών αντιστοιχούντων σε 12 περίπου δισεκατομμύρια προπολεμικών δραχμών ή 160 περίπου εκατομμ. σημερινών δολλαρίων. (Εισαγωγή μεγαλύτερων ποσοτήτων δεν χρειάζεται, μ'όλο που οι έλλείψεις είναι δεκαπλάσιες, γιατί δεν θα υπάρχει η αντίστοιχη αγοραστική δύναμη).

Η σύντομη αυτή ανάλυση πάνω στην «άρχη του αποθέματος» δείχνει ότι η συχνά παρουσιασθείσα τάση διαφόρων Κυβερνήσεων να διανείμουν και τα τελευταία αποθέματα έχει καταστρεπτικά αποτελέσματα όσον αφορά τις τιμές και ότι τουναντίον η τάση των εμπόρων να κρύβουν ένα μέρος από αυτά — έως που να εξασφαλισθή η αντικατάστασή του — είναι εδωκετική. Δείχνει επίσης, ότι η έξωτερική βοήθεια **μόνο από ένα σημείο και έπειτα** μπορεί να είναι βοήθεια ανασυγκροτήσεως· έως το σημείο αυτό θα μένει βοήθεια συντηρήσεως. Έτσι τα 170 περίπου εκατομμ. δολλάρια που ξόδεψε η Ούνορα στα 1945 για μās, δεν βοήθησαν καθόλου στην ανασυγκρότηση, ενώ αν ξόδευε 300, τα 100 απ' αυτά θα μπορούσαν να μās βοηθήσουν τόσο στην ανασυγκρότηση, ώστε να παραγάγουμε κι' έμεις άλλα 100. Αυτό συμβαίνει, γιατί η ανασυγκρότηση χρειάζεται κάποια τάση προς αποταμίευση, τάση που για να εμφανισθή πρέπει να υπερβή κανείς το απόλυτα απαραίτητο. Αυτό δεν μās δόθηκε στα 1945. Πολλά μάλιστα αποθέματα έπαθαν νέα μείωση από την υπερβολική αϊσιοδοξία που γεννήθηκε σε μερικές περιστάσεις, η οποία τα παρέσυρε πρόωρα στην αγορά (πριν έλθη η δυνατότητα αντικαταστάσεως).

7) Πρέπει να αποκατασταθή η κρατική πίστη για να γίνει δυνατός ο έσωτερικός δανεισμός. Να αναγνωρισθή δηλαδή ένα μέρος του έσωτερικού δημοσίου χρέους. Με έσωτερικά δάνεια η παραγωγή έφθασε σχεδόν στο διπλάσιο κατά τη διάρκεια του πολέμου στην Αγγλία και στην Αμερική.

Στη χώρα μας ο έσωτερικός δανεισμός δεν χρεοκοποιήθηκε ποτέ σε μεγάλη κλίμακα, γιατί η τύχη της ιδιωτικής μας οικονομίας είναι τόσο συνυφασμένη με την κρατική, ώστε όταν πάσχη η δεύτερη, είναι δύσκολη η αντίληψη από την πρώτη. Γι' αυτό το έσωτερικό μας χρέος είναι πάντοτε πολύ μικρότερο από το έξωτερο (1893: έσωτερικό χρέος 2 εκατ. δραχ., έξωτερο χρ. 600 εκ. δραχ. 1923: έσωτερικό χρ. Ισοδύναμο προς 575 εκατ. χρ. δραχ., έξωτερο χρ. 1750 εκατ. χρ. δραχ. 1938: έσωτερικό χρ. 14 δισεκ. χάρτ. δραχ., έξωτερο χρ. 65 δισεκ. χάρτ. δραχ., ενώ στα άλλα Βαλκανικά κράτη η ύπεροχή του έξωτ. χρέους είναι πολύ μικρή, στα δυτικά δέ κράτη το έξωτερο χρέος είναι πολύ μικρότερο από το έσωτερικό. (Είναι αλήθεια ότι ένα μέρος του έξωτερου μας χρέους έρχεται σε Έλληνες κομιστές χρεωγράφων, αλλά η μεταφορά αυτή γίνεται σε βραδύ ρυθμό). Ο έσωτερικός δανεισμός είναι ισχυρότατο μέσο αύξησεως της κρατικής παραγωγικής δραστηριότητας, ιδίως τώρα που τα δημόσια έργα έχουν πάθει μεγάλη καταστροφή. Είναι μέσο αντιπληθωρικό και θέλει μόνο αυτούς που έχουν περισσεύουσα αγοραστική δύναμη· πρέπει βεβαίως να εφαρμοζείται αφού εξαντληθή η φορολογική απόδοση, περίπτωση που ασφαλώς βρίσκεται σήμερα εφαρμογή. Πρέπει να σημειωθή, ότι ένας από τους όρους που ζητεί η Τράπεζα Έξπอร์ต· Ίμπορτ για να μās δανείση, είναι να συνεισφέρουμε κι' έμεις σε δραχμές (έσωτερική εργασία) ανάλογα ποσά με εκείνα που θα μās δώσουν οι ξένοι σε συνάλλαγμα (μηχανήματα και πρώτες ύλες) για την κατασκευή μεγάλων παραγωγικών έργων. Αυτό μπορεί να γίνει μόνο με έσωτερικό δανεισμό. Έπειτα, αν περιορισθούμε στη φορολογική μας μόνο ικανότητα, όχι μόνο θα υπερβούμε τα όρια στα όποια ο φόρος έλαττώνει την παραγωγή, αλλά και η απόδοση θα είναι όπωσδήποτε μικρή.

Υπάρχουν επίσης σοβαρές πολιτικές ανωμαλίες που πρέπει να ρυθμισθούν. Η σοβαρότερη από όλες είναι η ανωμαλία που συστηματικά θα προκαλή το Κ. Κ. Ε. Πολλά πράγματα είναι απαραίτητα

(Συνέχεια εις την σελ. 383)

Ι. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΘΝΟΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑ

Η παγκόσμια αναταραχή και ο στρόβιλος αναγκάζουν το κάθε έθνος να γυρίσει εις το έσωτερικό του και να στοχάζεται το είναι του. Το ίδιο ακριβώς έγινε και ύστερα από τη θύελλα που γεννήθηκε στην Εύρωπη με την παρουσία του Ναπολέοντος.

Τρία πράγματα είναι που πρέπει να διαχωρήσουμε με το νου μας, αν θέλουμε να καταλάβουμε το πρόβλημα που λέγεται έθνος, α) την πραγματικότητα του έθνους, β) την ιδέα του έθνους και γ) την ιδεολογία του έθνους, άλλο πράγμα είναι η πραγματικότητα, άλλο η ιδέα και άλλο η ιδεολογία του έθνους.

Η πραγματικότητα είναι το γεγονός ότι το έθνος ζή και μάχεται, παράγει, δημιουργεί, ανανεώνεται και τέλος ανθίσταται σ' όλα τα έναντιώματα της ζωής. Έτσι οι Έλληνες αποτέλεσαν απ' αρχής και είναι μέχρι σήμερα πραγματικότητα έθνος. Απ' αυτήν την ιστορική πραγματικότητα, από το γεγονός τουτο της ζωής, και τον πολιτισμό του έθνους πηγάζει η ιδέα του έθνους. Με την ιδέα ολοκληρώνεται το νόημα και η αξία ενός έθνους. Η ιδέα αυτή, όπως και η πραγματικότητα, δεν γεννήθηκε μονομιάς, αλλά επήγασε σιγά-σιγά από τα βιώματα, τα πραγματικά αντικειμενικά γεγονότα της ζωής του, και είναι ζωντανή και κινούμενη, όχι σχολαστική, ούτε δογματική. Δεν είναι κατασκευή, αλλά πραγματικό νόημα ζωής.

Ός κάτι τρίτο, όπως διόλου διαφορετικό και αντίθετο προς αυτά τα δύο, έρχεται η ιδεολογία περί έθνους, η οποία δεν είναι ούτε η πραγματικότητα, ούτε η ιδέα, ούτε η ζωή, ούτε ο πολιτισμός ενός έθνους, αλλά ένα σχέδιο, ένα σχέδιασμα αφηρημένο, ένα σύστημα σκέψεων και πράξεων, που στρέφεται περισσότερο έναντίον των άλλων έθνων.

Αυτή η λεγόμενη ιδεολογία είναι κατα-

σκευή, επινόημα που έχει μέσα του μία σκοπιμότητα. Η ιδεολογία περί έθνους, όπως π.χ. την διδάσκουν και την εφαρμόζουν μερικοί βόρειοι γείτονες εις βάρος μας, δεν έχει καμιά σχέση με την πραγματική ιδέα περί έθνους, αλλά είναι ένα σύστημα σκέψεων και πράξεων που κατατείνουν στην εξόντωση των Ελλήνων.

Είναι δε χαρακτηριστικό ότι εκεί ακριβώς όπου η ιδέα του έθνους δεν επήγασε από την πραγματικότητα, από τον πραγματικό πολιτισμό του έθνους, εκεί εισχωρεί το επινόημα, η λεγομένη ιδεολογία, είτε δανεισμένη απ' έξω είτε κατασκευασμένη κατά τα ξένα πρότυπα. Τουτό έγινε με τους Βαλκανικούς μας γείτονες, γιατί όλοι αυτοί παρέλαβαν την ιδεολογία του έθνους από τη Δύση έτσι όπως την εγέννησε η Γαλλική επανάσταση.

Οι Έλληνες αντιθέτως έφθασαν από μέσα τους, από τους μεγάλους κινδύνους και τα μεγάλα κοινά τους έργα και βιώματα, στην ιδέα του έθνους. Κοινοί κίνδυνοι, κοινοί αγώνες ζωής και πνεύματος, κοινά θρησκευτικά βιώματα, κοινοί θεοί, όλα αυτά έδωκαν στους Έλληνες την ιδέα του έθνους. Από την πραγματικότητα λοιπόν έχουμε εδώ την ιδέα του έθνους.

Το ίδιο και οι νέοι Έλληνες δεν δανεισθήκανε την ιδέα του έθνους, ούτε και είχαν ανάγκη να την δανεισθούνε, την είχαν μέσα τους από την παράδοσή τους και από τα κοινά μεγάλα βιώματα της ζωής του έλληνικού έθνους. Για τουτό ούτε και οι νέοι Έλληνες έφθασαν στην ακρότητα που λέγεται **ιδεολογία**, δηλαδή δεν κατασκεύασαν ποτέ σύστημα σκέψεων και πράξεων για να εξοντώσουν άλλους λαούς.

Όπως είναι παραδομένη η ιδέα του έθνους στους Έλληνες από την αρχαι-

ότητα και από την μετέπειτα παράδοση σημαίνει συνείδηση πολιτισμού, συνείδηση ανθρωπισμού, αλλά και συνείδηση για τον κίνδυνο που τους απειλεί από παντού. Μέσα από την πραγματικότητα της ζωής και του πνεύματος προέκυψε η ιδέα του έθνους.

Οι Έλληνες είναι έθνος, είναι πραγματικότητα και ιδέα του έθνους.

Η ζωντανή αυτή ιστορική πραγματικότητα και ιδέα του ελληνικού έθνους ήταν και πρέπει να είναι η βάση για κάθε σκέψη και για κάθε πολιτική. Δεν έχει κανείς δικαίωμα να αποκόβει από την πραγματικότητα αυτήν και να πετάει, τι τυχόν δεν χωράει στις πολιτικές ή κοσμοθεωρητικές αντιλήψεις του. Καμμιά πολιτική ιδέα δεν μπορεί να είναι ανώτερη από την ζωντανή ιστορική πραγματικότητα του έθνους.

Πολλοί εξήτησαν να συλλάβουν τι είναι έθνος, τι είναι το πραγματικό γεγονός που λέγεται έθνος, από ώρισμα εξωτερικά γνωρίσματα. Τουτό όμως είναι ματαιοπονία. Γιατί, τι ακριβώς είναι ένα έθνος, τουτό φαίνεται μόνο από το έσω-εξωτερικό του, από την ψυχή και τη διάνοια, που έχει το έθνος αυτό, από τα έργα του πολιτισμού του. Η ζωή ενός έθνους είναι αχώριστη από το πνεύμα του. Δίχως το πνεύμα το ιδιαίτερο που το κυβερνάει δεν υπάρχει έθνος. Για τουτό ένα έθνος δεν το διαρτίζουν ποτέ μόνον οι άνθρωποι που ζούνε σε μια ιστορική στιγμή, αλλά όλοι ανεξάρτητα οι άνθρωποι που έζησαν απ' αρχής με το πνεύμα του και θα ζήσουν και στο μέλλον με αυτό. Έθνος είναι οι ζωντανοί μαζί με τους νεκρούς κι ακόμη μαζί με τους αγέννητους.

Έθνος είναι κοινότητα πολιτισμού. Η κοινή τύχη, ο κοινός τόπος, ή κοινή ιστορία, και μνήμη, ίσως ή κοινή θρησκεία, πάντως όμως κοινή τέχνη και φιλοσοφία, γενικά κοινός πολιτισμός, αυτά είναι μερικά από τα έσωτερικά θεμελιακά γνωρίσματα του έθνους. Όταν μάλιστα ή κοινότητα του πολιτισμού ενός έθνους γίνεται και πολιτική κοινότητα, τότε το έθνος γίνεται κράτος. Ως κράτος το έθνος καλλιεργεί τους ίδιους σκοπούς, τονίζει όμως περισσότερο την αυτοσυντήρησή

του και αντιμετωπίζει καλύτερα τους κινδύνους που το απειλούν. Αλλά και όταν τυχόν πάει να είναι κράτος, και τότε σώζεται και διατηρείται μόνον με τον πολιτισμό του. Έτσι σώθηκε το ελληνικό έθνος με την κοινότητα του πολιτισμού του και κατά την εποχή της ρωμαϊκής αυτοκρατίας και κατά την εποχή της τουρκοκρατίας.

Όμως κανένα από τα γνωρίσματα που διαρτίζουν την ιδέα και την πραγματικότητα του έθνους, δεν είναι τόσο απαραίτητο, τόσο ουσιαστικό και σωτήριο όσο ή κοινή έθνική θέληση. Όπως ή προσωπικότητα έρχεται εις το είναι της μόνον με την αυτοσυνείδηση και την αυτοθέληση, και όχι με την απλή φυσική της ύπαρξη, γιατί αυτήν την έχει και το παιδί, έτσι και το έθνος έρχεται εις το είναι του με τη συνείδηση για τον έαυτό του. Μ' αυτήν τη συνείδηση βεβαιώνεται το έθνος για την οντότητά του, με αυτήν θέτει την παρουσία του και τους σκοπούς του.

Μπορούμε λοιπόν να είπουμε ότι ή ουσία ενός έθνους έγκειται εις τη θέληση και τη συνείδηση που έχει το ίδιο για τον έαυτό του. Ένα έθνος είναι, τι θέλει εκείνο να είναι. Δεν είναι, τι θέλουν οι άλλοι να είναι. Ένα έθνος γίνεται, τι θέλει εκείνο να γίνει, όχι, τι θέλουν οι άλλοι να γίνει.

Η έθνική αυτή θέληση μορφώνεται σε κάθε λαό πάντοτε απ' άλλους λόγους, ιστορικούς, μοναδικούς. Κάθε έθνος ακολουθεί δικό του, ξεχωριστό δρόμο για να αποκτήσει συνείδηση για τον έαυτό του. Έτσι δύο είναι τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν το γίνεσθαι του Έλληνικού έθνους. Το ήρωικό και το πνευματικό. Ο ήρωισμός και ή έξαιρετη πνευματικότητα βρίσκονται σε κάθε εποχή της ελληνικής ιστορίας.

Η θέληση όμως του έθνους, δεν είναι αυθαίρετη, αλλά δεμένη με την κοινότητα του εδάφους, του τοπίου, της φυλής, της γλώσσας, της θρησκείας, των αναμνήσεων, των βιωμάτων, της κοινής τύχης και των πολιτικών θεσμών. Όλα αυτά δεσμεύουν τη θέληση του έθνους, και δεν την αφήνουν να γίνει αυθαίρετη. Και μόνον όταν ή θέληση του έθνους

είναι δεμένη με την ιστορία του πολιτισμού του, τότε το έθνος είναι πραγματικά ελεύθερο. Ένώ όταν θέλει να αποδεσμευθεί από την ιστορία του, τότε γίνεται αυθαίρετο.

Η έθνική κοινή θέληση δεν γεννιέται ούτε ζή με κανένα αφηρημένο σχήμα, αλλά μέσα στην πραγματικότητα και απ' αυτήν είναι που λαμβάνει χρώμα, κατεύθυνση και περιεχόμενο. Είναι διαστροφική το να θέλει κανείς να στηρίξει την κοινή έθνική θέληση επάνω σε κανένα δόγμα, θεωρία ή ιδεολογία. Τότε τα έθνη γίνονται αυθαίρετα και κακοποιά. Παραδείγματα μās δίνουν τα φασιστικά έθνη, τα όποια δεν έμειναν πιστά μέσα στα όρια της πραγματικότητάς των, αλλά έστηρίχθηκαν σε δόγματα, και έγιναν αυθαίρετα, βάνουσα, και κακοποιά. Αλλά και κάθε δόγμα οδηγεί τα έθνη στη βανασότητα. Είναι χαρακτηριστικό ότι ή ιστορία των Έλλήνων δεν παρουσιάζει καμμιά τέτοια ακρότητα. Η θέληση του ελληνικού έθνους έμεινε πάντοτε σε ισορροπία με τις παραδόσεις, με τον πολιτισμό και τον ανθρωπισμό του. Για τουτό και ή θέληση του ελληνικού έθνους ήταν πάντοτε ή ελευθερία.

Το έθνος είναι μια συγκεκριμένη μορφή της ιστορικής ζωής. Τουτό σημαίνει ότι ή ιστορία, όλο το ιστορικό γίνεσθαι, δεν υπάρχει, ούτε μπορεί να υπάρξει δίχως το έθνος. Ό,τι έγινε ως τώρα μέσα στην ιστορία έγινε με τα έθνη και από τα έθνη. Κάθε όμως έθνος πολιτισμού είναι μοναδικό και αναντικατάστατο, είναι εντολοδόχος του ιστορικού πνεύματος. Ό,τι ονομάζουμε ανθρωπινό πνεύμα, ό,τι ονομάζουμε ανθρωπότητα, τουτό δεν υπάρχει γενικά και σχηματικά, αλλά φανερώνεται και εξατομικεύεται μέσα στα διάφορα έθνη του πολιτισμού. Το πνεύμα αυτό, όσο άτομικευμένο, όσο ιδιαίτερο κι αν είναι, αν το έθνος ανέβηκε πράγματι εις το μεγάλο αξίωμα του ανθρωπισμού, είναι και πνεύμα που υποχρεώνει όλους τους ανθρώπους. Ποιός μπορεί, έστω κι αν θέλει να περιορίσει το πνεύμα του Έλληνικού έθνους μόνον στους Έλληνες; Το πνεύμα αυτό απλώνεται και διαχύνεται επάνω εις όλην την

ανθρωπότητα, άρχει να είναι αυτή έτοιμασμένη να το δεχθεί.

Για τουτό μέσα στο λαό του έφείλει ο καθένας να βλέπει όλη την ανθρωπότητα και εκεί μέσα μπορεί πραγματικά να υπερασπίσει τους σκοπούς της ανθρωπότητας. Αν μάλιστα το έθνος είναι έθνος πολιτισμού, όπως είναι το Έλληνικό, τότε είναι αυτόματος και πρωταγωνιστής εις τα παγκόσμια προβλήματα. Έτσι το ελληνικό έθνος δεν όστέρησε σε κανένα μεγάλο πρόβλημα, ούτε συμβιβασμούς έκαμε, ούτε έγκλήματα εις βάρος άλλων λαών διέπραξε. Θα έφθανε μάλιστα κανείς πολύ κοντά στην αλήθεια, αν έλεγε, ότι το ελληνικό έθνος είναι το ίδιο ανθρωπότητα, είναι συγκεκριμένη, πάσχουσα ανθρωπότητα. Και όπως τον ανθρωπισμό τον βρίσκει κανείς πρώτα μέσα του και έπειτα εις τους άλλους το ίδιο και την ανθρωπότητα την βρίσκει κανείς εδώ μέσα εις το έθνος και όχι έξω, εις το κενόν. Έξω από εμάς —πέρα-πέρα—θα βρούμε πάλιν άλλα έθνη-λαούς-καλούς και κακούς—δεν θα βρούμε όμως την ανθρωπότητα.

Και όπως το πνεύμα της ανθρωπότητας φανερώνεται μέσα εις τα έθνη και με τα έθνη όμοια και ο πνευματικός άνθρωπος είναι αχώριστος από το έθνος του, ανήκει έντελώς εις αυτό, γιατί κι αυτός εκεί μέσα βρίσκει την ανθρωπότητα, και απ' εκεί μέσα άντλει για να δημιουργήσει. Το πνεύμα άλλως τε δεν μπορεί να παρουσιάσει τι είναι το ίδιο παρά μόνον μέσα σε πρόσωπα και με τα πρόσωπα. Οι πνευματικοί άνθρωποι, είναι δεμένοι με λαούς και έθνη. Ο Σαϊκσπηρ είναι δεμένος με το έθνος του και ο Ντοστογιέβσκι με το δικό του έθνος, και είναι αδύνατο να φαντασθεί κανείς τον έναν στη θέση του άλλου.

Έτσι μέσα από την ποικιλία των έθνων, που έδημιούργησαν και δημιουργούν πολιτισμό, φανερώνεται σιγά-σιγά το πρόσωπο της ανθρωπότητας, φανερώνεται κάτι πιο ύψηλο άκόμα, το πρόσωπο του Θεού.

Δεν υπάρχει λοιπόν άλλος τρόπος για να φανερωθεί ή ανθρωπότητα, να δειξη το πνεύμα της και την άρετή της, παρά μόνον τα ίδια τα έθνη. Η αφηρημένη

Ν. Γ. ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΒΑΙΝΟΜΕΝ ΠΡΟΣ ΤΑ ΑΡΙΣΤΕΡΑ ;

«'Η δικαιοσύνη, λέγει ο Μπεργκσόν, πάντοτε θέτει επί τάπητος τὰς ιδέας τῆς ἰσότητος, τῆς ἀναλογίας καὶ τῆς ἐπανορθώσεως... Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁμοῦς ἡ ἰσότης δὲν κατακτάται παρὰ μόνον εἰς βάρος τῆς ἐλευθερίας... ἀλλὰ ἡ θυσία οἰασθήποτε ὀρισμένης ἐλευθερίας, ἐὰν προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν συγκατάθεσιν τοῦ συνόλου τῶν πολιτῶν εἶναι ἀκόμη ἐλευθερία. Πρὸ παντὸς δὲ ἡ ἐλευθερία ποῦ ἐναπομένει δύναται νὰ εἶναι ἀνωτέρας ποιότητος, ἐὰν ἡ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἰσότητος πραγματοποιηθεῖσα μεταρρυθμίσις ἔχει δημιουργήσει μίαν κοινωνίαν ὅπου ἀναπνέει κανεὶς καλλίτερα, ὅπου κανεὶς αἰσθάνεται μεγαλύτεραν χαρὰν πρὸς δρᾶσιν.»

ἔννοια—ἀνθρωπότητα—δίχως τὰ ἔθνη μὲ τὴν ἰδιοτυπία τους, εἶνε ἄμορφη, εἶνε μᾶλλον μᾶζα παρὰ ἔννοια. Οὔτε δημιουργεῖ τίποτε αὐτὴ ἡ γενικὴ, ἡ ἀφηρημένη ἔννοια. Εἶνε ἓνα πλάσμα τῆς φαντασίας ἄγογο.

Τὰ πολλὰ ἔθνη εἶνε οἱ πολλὰς ἰσότητες δυνατότητες γιὰ νὰ φανερωθῇ ἡ ἰδέα τῆς ἀνθρωπότητας. Μέσα ὁμοῦς στὴν ἱστορικὴ πορεία ἄλλα ἔθνη ἐφανέρωσαν τὴν ἰδέα τῆς ἀνθρωπότητας καὶ ἄλλα ὄχι. Ἐκεῖνα ποῦ τὴν ἐφανέρωσαν εἶνε τὰ ἔθνη τοῦ πολιτισμοῦ—τὰ ἄλλα εἶνε ἀκόμα βάρβαρα.

Ἄν ἡ ἱστορία ἔχη ἓνα σκοπὸν, αὐτὸς δὲν μπορεῖ νὰ εἶνε ἄλλος παρὰ ἡ αὐτοπροαγωγή καὶ αὐτοπαίδευσιν τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Ὅλα ὅσα γίνονται ἔχουν ἀξία μόνον ἐφ' ὅσον συντείνουν εἰς τὸ νὰ φθάσῃ ὁ ἀνθρώπος στὴν ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἐλευθερία, ὁ αὐτὴν τὴν ἐλευθερία, ὅπου τὸν δεσμεύουν μόνον ἐσωτερικὰ χρέη.

Εἶνε λοιπὸν μάταιον νὰ ζητᾶμε τὴν ἀφηρημένη ἀνθρωπότητα. Μόνον τὴ συγκεκριμένη ἀνθρωπότητα πρέπει νὰ ἐπι-

Δυστυχῶς ὁμοῦς μέχρι σήμερον ὁμοῦς αἱ μεταρρυθμίσεις πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἰσότητος ὅταν ἔθιγον τὸ ἱερὸν δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας ὁμοῦς μόνον δὲν ἐπραγματοποιήθησαν μὲ τὴν ἐλευθέραν συγκατάθεσιν τοῦ συνόλου τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν κατάργησιν τῆς ἰδιοκτησίας τῶν παραγωγικῶν μέσων οἱ ἄνθρωποι ἔπαυσαν νὰ ἀναπνεύουν ὡς ἐλεύθεροι ἄνθρωποι καὶ νὰ αἰσθάνονται μεγαλύτεραν χαρὰν πρὸς δρᾶσιν.

Ἡ ἱστορία μᾶς προσφέρει ἄφθονα παραδείγματα τῶν καταστροφῶν ποῦ ἡ μανία τῆς ἰσότητος ἐπροξένησεν εἰς τὴν ἀνάπτυσιν τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, καὶ μᾶς ἀποδεικνύει κατὰ τὸν πλέον μαθηματικὸν τρόπον, ὅτι αὐτὴ ἡ ὑπερβολικὴ ἐξίσωσις τῆς

διώκωμε—κι' αὐτὴν τὴν βρίσκουμε μέσα εἰς τὰ συγκεκριμένα ἔθνη. Καὶ ὅταν τὰ ἔθνη ἔχουν πολιτισμό, τότε ἔχει καὶ ἡ ἀνθρωπότητα πολιτισμό. Ὅταν πάλιν αὐτὰ γίνονται βάρβαρα καὶ βάρβαρα—τότε εἶνε καὶ μένει βάρβαρα καὶ αὐτὴ!

Εἶνε μιά μεγάλη ἀλήθεια, ὅτι τὸ γενικὸν εἶνε μέσα σὶδὸ ἐιδικόν. Τοῦτο φανερώνεται κατὰδηλον μέσα στὴν τέχνη. Τὸ ἔργο τῆς τέχνης εἶνε κάτι ἐιδικόν, συγκεκριμένον—καὶ ὁμοῦς φανερώνει κάτι γενικόν καὶ ἀπόλυτον. Ἡ ὁμορφία φανερώνεται μέσα εἰς τὰ ἔργα τῆς τέχνης—ἡ ἀνθρωπότητα φανερώνεται μέσα στοὺς λαοὺς, εἰς τὰ ἔθνη.

Καὶ ὅπως ὁ δημιουργὸς τῆς τέχνης δὲν μπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ χωριστὰ ἀπὸ τὴν παράδοσιν τοῦ λαοῦ του, χωριστὰ ἀπὸ τοὺς μύθους καὶ τὰ βιώματα τοῦ ἔθνους του, ὁμοῦς καὶ τὸ κάθε ἄτομον, ὁ κάθε ἀνθρώπος δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ καὶ νὰ ἐργάζεται εἰς τὸ κενόν, εἰς τὴν ἀόριστον καὶ ἀνύπαρχτη γενικὰ ἀνθρωπότητα. Τότε μόνον ἀποδίδει ἓνας ἀνθρώπος ὅταν εἶνε ὀργανικὰ δεμένος μὲ τὸ ἔθνος του.

ἰκανοποιήσεως τῶν ἀπεριορίστων ἐπιθυμιῶν τῶν φύσει ἀνίσων ἀνθρώπων πάντοτε κατέληξεν εἰς τὴν τελείαν ὑποδούλωσιν αὐτῶν.

Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Λάσκι εἰς τὸ ἔργον του «Σκέψεις ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τῆς Ἐποχῆς μας» ὁμολογεῖ ὅτι ἡ κοινοκτησία εἰς τὴν ἐξιδανικευμένην του Ρωσσίαν κατήργησε τὴν ἐλευθερίαν τῶν πολιτῶν, καὶ ὅτι τὸ μόνον θετικὸν ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς περιφήμου κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως εἶναι ἡ ἀντικατάστασις τῶν προνομιοῦχων κεφαλαιοκρατῶν ὑπὸ τῶν προνομιοῦχων γραφειοκρατῶν.

Ὁ Τρότσκι εἰς τὸ ἔργον του «Ἡ Προδομένη Ἐπανάστασις» γράφει τὰ ἐξῆς περὶ τῆς ρωσικῆς γραφειοκρατίας, δηλαδὴ τῆς νέας προνομιοῦχου τάξεως: «Μὲ τίς λειτουργίας ποῦ ἐκτελεῖ σὰν ρυθμιστῆς καὶ σὰν διάμεσος, μὲ τὴν φροντίδα τῆς γιὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν κοινωνικὴν ἱεραρχίαν, μὲ τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ Κράτους γιὰ τοὺς δικούς τῆς σκοπούς, ἡ σοβιετικὴ γραφειοκρατία ὁμοιάζει μὲ κάθε ἄλλη γραφειοκρατία καὶ πρὸ πάντων μὲ τὴν γραφειοκρατία τοῦ φασισμού. Ξεχωρίζει ὁμοῦς ἀπ' αὐτὴ μὲ γνωρίσματα ποῦ εἶναι καὶ αὐτὰ μεγάλης σπουδαιότητος. Σὲ κανένα ἄλλο καθεστῶς ἡ γραφειοκρατία δὲν ἔφτασε σὲ τέτοια ἀνεξαρτησία. Στὴν ἀστικὴν κοινωνίαν ἡ γραφειοκρατία ἐκπροσωπεῖ τὰ συμφέροντα τῆς κατεχούσης καὶ μορφωμένης τάξεως ποῦ ἔχει στὴν διάθεσίν της πολλὰ μέσα γιὰ νὰ ἐλέγχει τὰ διοικητικὰ τῆς ὄργανα. Ἡ σοβιετικὴ γραφειοκρατία ὑψοῦται ἀπάνω ἀπὸ μιά μᾶζα ποῦ μόλις ἐβγαίνει ἀπὸ τὴν ἀθλιότητα καὶ τὸ σκοτάδι καὶ δὲν εἶχε παραδόσεις διοικητικὰς καὶ κυριαρχικὰς. Ἐνῶ οἱ φασισταὶ ὅταν βούτηξαν τὸν λουφὲ τῆς ἐξουσίας, ἐνώνονταν μὲ τὴν μπουρζουαζία μὲ κοινὰ συμφέροντα, φιλία, γάμους κ.λ.π. ἡ γραφειοκρατία τῆς ΕΣΣΔ ἀφομοιώνει τὰ ἀστικά ἤθη χωρὶς δίπλα τῆς νὰ ἔχη μιά ἐθνικὴ μπουρζουαζία. Μ' αὐτὴ τὴν ἔννοια

δὲν μπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ κανεὶς ὅτι εἶναι κάτι παραπάνω ἀπὸ ἀπλὴ γραφειοκρατία. Εἶναι τὸ μόνον προνομιοῦχο καὶ κυριαρχικὸν κοινωνικὸν στρώμα τῆς σοβιετικῆς κοινωνίας μ' ὅλη τὴν σημασίαν τῶν ὄρων αὐτῆς.

Ἡ κοινοκτησία λοιπὸν τῶν παραγωγικῶν μέσων δὲν κατώρθωσε μέχρι σήμερον νὰ συμβιβασθῇ μὲ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου. Τουναντίον μάλιστα γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν ὅτι ἐκεῖ μόνον ὅπου τὸ ἱερὸν δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας ἦτο κατοχυρωμένον, ἐκεῖ ἐπίσης κατώρθωσε νὰ διατηρηθῇ καὶ νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου. Ἀσφαλῶς δὲ καὶ ἐκεῖ ἔγκειται καὶ τὸ μυστικόν τοῦ φιλελευθέρου ἀγγλικοῦ συντάγματος καὶ οὐχὶ εἰς τὸν σχηματικὸν διαχωρισμὸν τῶν διαφόρων ἐξουσιῶν τοῦ Μοντεσκιέ καὶ Μπλάκστοου.

«Ἡ ἀτομικὴ ἐλευθερία σύμφωνα μὲ τὸν χωρισμὸν τῶν Ἀγγλων νομομαθῶν, γράφει ὁ Ντὲ Λόλυμ εἰς τὸ Σύνταγμα τῆς Ἀγγλίας 1775. ἀποτελεῖται, πρῶτον, ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς ἀποκλειστικῆς ἀπολαύσεως τῶν δώρων τῆς τύχης καὶ ὄλων τῶν ποικίλων καρπῶν τῆς ἐργασίας, δεῦτερον, ἀπὸ τὸ δικαίωμα τῆς προσωπικῆς ἀσφαλείας καὶ τρίτον, ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν τῆς κινήσεως... Μιά ἀπὸ τὰς κυρίας συνεπειὰς τοῦ δικαίωματος τῆς ἰδιοκτησίας εἶνε, ὅτι ὁ βασιλεὺς δὲν μπορεῖ νὰ πάρῃ ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του κανένα μέρος ἐξ ἐκείνων ποῦ κατέχουν. Ὅφειλε νὰ ἀναμένει ἕως ὅτου αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τοῦ τὸ παραχωρήσουν. Καὶ αὐτὸ τὸ δικαίωμα... εἶνε διὰ τῶν συνεπειῶν τοῦ τοῦ προπύργιον (Bulwark) τὸ ὅποιον προστατεύει ὅλα τὰ ἄλλα, ἔχει δὲ ἐπὶ πλέον τὸ ἄμεσον ἀποτέλεσμα νὰ ἀποσοβῇ τὴν κυριωτέραν αἰτίαν τῆς καταπίεσεως.»

Ἄλλὰ ἄς θυσιάσωμεν καὶ τὴν ἀτομικὴν μας ἐλευθερίαν ἐὰν πρόκειται νὰ καταστήσωμεν τοὺς πολλοὺς εὐτυχεῖς καὶ ἄς παρσδεχθῶμεν ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ εὐτυχία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ τῆς ἐλευθερίας. Μήπως ἡ κοι-

νοκτησία των παραγωγικών μέσων αποδίδει περισσότερο από το καθεστώς της ιδιοκτησίας; 'Εδώ πάλιν το ρωσικόν πείραμα είναι λίαν διδακτικόν. 'Ο Λάσκι δέν παραδέχεται ότι η Σοβιετική 'Ενωσις απέτυχεν, αλλά τούναντίον, ότι απέδειξε την ανωτερότητα της κοινοκτησίας των παραγωγικών μέσων έναντι του αστικού καθεστώτος. 'Ο Τρότσκι όμως ο οποίος φαίνεται να είναι πλέον αρμόδιος επί του ζητήματος και όλοι οι άμερόληπτοι συγγραφείς μας αποδεικνύουν έντελώς τα αντίθετα πράγματα. Μάλιστα ο Τρότσκι κατηγορεί τους αντιπάλους του ότι διά να σωθούν από την άποτυχίαν των ήναγκάσθησαν να εισαγάγουν αστικές μεθόδους εργασίας και ούτω κατεπρόβωσαν την Ρωσικήν 'Επανάστασιν.

«Είδε ο τάρταρος, λέγει ένα ρωσικόν γνωμικόν, στον ύπνο του κουρκούτι, αλλά δέν είχε κουτάλι. Ξανάπεσε να κοιμηθῆ με κουτάλι, αλλά δέν είδε κουρκούτι». 'Ασφαλώς δέ εάν ο Τρότσκι έδοκίμαζεν εκ νέου να πραγματοποιήση τον κομμουνιστικόν παράδεισον επί της γῆς πάλιν δέν θα έβλεπε το κουρκούτι, γιατί το κουρκούτι θα το είχαν φάει πάλιν οι αντικαταστάται των προνομιούχων κεφαλαιοκρατών γραφειοκράται. Δέν πρόκειται λοιπόν περί προδομένης επαναστάσεως αλλά περί άποτυχημένης επαναστάσεως.

'Αφήνομεν κατά μέρος ότι από θεωρητικής άπόψεως η κοινοκτησία ακριβώς έπειδή προϋποθέτει την διευθυνομένην οικονομίαν είναι κατά πολυ κατώτερα του αστικού καθεστώτος, καθ' όσον βάσει της υπεκκειμένης θεωρίας της αξίας κάθε πρόβλεψις είναι ζήτημα τύχης και θα ήτο έξ' ύσου επικίνδυνος η οικονομική δικτατορία όπως πάντοτε εις την ιστορίαν απέδειχθη επικίνδυνος η πολιτική δικτατορία.

Είναι όμως μία ύγιης αντίθεσις προς τον άκρατον και έγωιστικόν κεφαλαιοκρατισμόν η σοσιαλιστική κίνησις των τελευταίων εκατόν έτών,

η είναι μία άπατηλή έλπίδα και άποπλάνησις της όλης κοινωνικής εξέλιξεως;

Το ζήτημα έγκειται τατά πόσον εις το βάθος αυτής της κινήσεως υπάρχει ο φθόνος, ο όποιος «άρχήθεν έμφύεται ανθρώπων» καθώς έλεγεν ο 'Ηρόδοτος, μεταξύ ανθρώπων οι όποιοι θεωρούν τους έαυτους των ύσους και όμοιους και οι όποιοι φθονούν τους όμοιους των δια τα αγαθά που αυτοί έχουν και ουχι δι'έκείνα που αυτοί οι ίδιοι στεροδονται (μη ίνα τι αυτό, αλλά δι'έκεινους), η η άγανάκτησις, η όργη δια μίαν όρισμένην άδικίαν. «Και καθώς φαίνεται, λέγει ο Θουκυδίδης, οι άνθρωποι όργίζονται περισσότερο, όταν άδικουονται, παρά όταν υποκύπτουν εις την βίαν, διότι άδικία μόν θεωρείται η άφαίρεσις πράγματος ανήκοντος εις άνθρωπον έχοντα ίσα δικαιώματα με τον άφαιρέσαντα, βία δέ ο καταναγκασμός ο έπιβαλλόμενος εκ μέρους ίσχυροτέρου».

'Αρκει λοιπόν να αποδείξη κανείς ότι οι άνθρωποι έχουν ίσα δικαιώματα εις την ζωήν δια να κάνη τους πένητας να άγανακτούν δια την ύπεροχήν των πλουσίων. Μήπως, άλλωστε, οι θετικοί νόμοι τας περισσότερας φορές δέν θεσπίζονται προς όφελος των πλουσίων; Διατί λοιπόν να μη θεσπισθούν και νόμοι προς όφελος των πενήτων; 'Επειτα η κοινωνία δέν βασίζεται μόνον εις τας επί της ύλης επιτυχίας των ίκανωτέρων, αλλά και επί του αισθήματος της έλευθερίας και αγάπης των ασθενεστερών. 'Ο άνθρωπος δέν είναι μόνον σκέψις, αλλά και αισθημα. Δέν έδημιούργησε μόνον την φιλοσοφίαν, αλλά και την θρησκείαν. 'Εάν δέ ιδεολογικώς το σημερινόν κεφαλαιοκρατικόν σύστημα προέρχεται έν μέρει από τον Καρτέσιον, πολύ εύκολώτερον θα ήδυνάμεθα να αποδείξωμεν ότι ο σοσιαλισμός και ιδίως ο προμαρξιστικός σοσιαλισμός, προέρχεται από τον Χριστιανισμόν.

Είναι άληθές ότι σημερινό ο σοσιαλισμός και ιδίως ο μαρξισμός ώθει-

ANDRE VISSON

ΑΝΗΣΥΧΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟ ΙΡΑΝ

Η σκηνή για ταραχές στήθηκε στο 'Ιράν. Σ' αυτή την χώρα της Μέσης 'Ανατολής, που βρίσκεται στο σημείο διαχωρισμού σημαντικών έμπορικων δρόμων και είναι πλούσια σε πετρέλαιο και μέταλλεύματα, τα Βρετανικά και Ρωσικά συμφέροντα συγκρούονται. Τα άποτέλεσματα αυτής της σύγκρουσης έγιναν άμέσως αισθητά στην 'Αμερική.

Η Μ. Βρετανία θέλει να εξακολουθήση την ανάπτυξη των κοιτασμάτων πετρελαίου, που ανήκουν στους Βρετανούς, στις νότιες επαρχίες του 'Ιράν και να κρατήση τις συγκοινωνιακές της γραμμές που διασχίζουν το 'Ιράν προς

ταί από ένα καταστρεπτικόν μίσος έναντίον της κοινωνίας που επιθυμεί να ανατρέψη, αλλά όπισθεν αυτού του μίσους δύναται κανείς να ανεύρη και την χριστιανικήν αγάπην του πλησίον από την όποιαν άνεπτύχθησαν η έλευθερία και ισότης της σοσιαλιστικής κινήσεως. 'Ολαι, άλλωστε, αι θρησκευτικαί αναστατώσεις πρό της έπίσημου έμφανίσεως του Σοσιαλισμού είχαν σοσιαλιστικόν περιεχόμενον.

'Ισως λοιπόν η σοσιαλιστική κίνησις των τελευταίων εκατόν έτών να μη θεωρηθῆ τόσο ως μία διανοητική άποπλάνησις όσον μία ύγιης αντίθεσις εις τον έγωιστικόν κεφαλαιοκρατισμόν, αντίθεσις την όποιαν μόνον ένας άνώτερος φιλελευθερισμός θα ήδύνατο να υπερβῆ εις μίαν σύνθεσιν εις την όποιαν η χριστιανική αγάπη θα άποτελοΰσε την βάση επί της όποιας θα ήδύνατο να αναπτύξη το κυριώτερον αγαθόν του ανθρώπου, την έλευθερίαν.

«Η προσπάθεια του σοσιαλισμού, λέει ο Κρότσε, ως εκείνη κάθε δημοκρατίας έπίσης, δέν υπήρξε και δέν θα άποβῆ ποτέ στείρα. Τα ιδεώδη, τα όποια αυτός ακολουθει έπραγματο-

τις 'Ινδίες. Η Ρωσία θέλει να πάρη μια μερίδα των 'Ιρανικών πετρελαίων και μεταλλευμάτων, ένα χρησιμοποιήσιμο σε κάθε έποχή λιμάνι στο Περσικό Κόλπο και την χρήση των δρόμων του 'Ιράν για την διαμετακόμιση των αγαθών προς και από την Κεντρική 'Ασία. Οι 'Ηνωμένες Πολιτείες δέν ζητούν ιδιαίτερα προνόμια. Οι 'Ιρανοί όμως θέλουν τους 'Αμερικανούς.

Το 'Ιράν, που συνηθίζαμε να το όνομάζουμε Περσία, είναι μία χώρα, το περισσότερο από άμμο και πέτρα, 628.000 τ.μιλ. 'Ο πληθυσμός ύπολογίζεται περίπου σε 15 εκατομ. από τους όποιους τα

ποιήθησαν και πραγματοποιούνται, άν και όχι σύμφωνα με τα υπό των θεωρητικών η ότοπιστών του έπινοηθέντα σχέδια... 'Αλλά κατά πολύ εύρυτερας και διαρκεστερας χρήσεως είναι το έργον του φιλελευθερισμού, το όποιον δέν προσκολλάται επί ενός μόνον μέρους της κοινωνικής ζωής, αλλά άποβλέπει επί του συνόλου, και δέν είναι χρήσιμον μόνον εις τας περιπτώσεις άνωμαλιών και συγχύσεως. αλλά άφορα την ζωήν που λέγεται κανονική, τας αντίθεσεις τας όποιας ρυθμίζει με τον σκοπόν όπως αποβούν γόνιμοι, τους κινδύνους τους όποιους μειώνει υποβιάζον εις το ελάχιστον την άπώλειαν την όποιαν αυτοί δημιουργούν».

Σήμερον είναι η έποχή του Κοινού 'Ανθρώπου. Το όνειρον των χριστιανών χιλιαστών φαίνεται να πρόκειται να πραγματοποιηθῆ υπό άλλην μορφήν, αλλά ουσιαστικώς πλέον χριστιανικήν.

«'Ο Λαός, λέγει ο Κονφούκιος, είναι από τα εύγενέστερα πράγματα (μιν βεί κουέι) εις τον κόσμον. Τα πνεύματα και οι καρποί της γῆς δέν έρχονται παρά κατόπιν αυτού. 'Ο άρχων είναι άσημάντου αξίας».

B. Γ. ΓΑΝΩΣΗ

Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΩΝ

Εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ ἐπιστημονικώτερος τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν, ὁ Θουκυδίδης δὲν εἶχε πολὺ καλὴν ἰδέαν διὰ τὸν Ἀθηναϊκὸν δῆμον, τὸν ὄχλον ὡς περιφρονητικῶς τὸν καλεῖ, ἔχει δὲ τὴν γνώμην ὅτι ἡ ἐπιτυχία τῆς Ἀθηναϊκῆς Δημοκρατίας ὀφείλετο εἰς τὸν ἄνδρα, ὅστις προῖστατο αὐτῆς, τὸν Περικλέα ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ὁποῦ ἡ Δημοκρατία ἦτο «λόγῳ μόνον Δημοκρατία, ἔργῳ δὲ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς ἀρχῆ». Διὰ τοῦτο μετὰ τὸν θάνατόν του, ὅτε ἡ δημοκρατία ἐνέπεσεν εἰς φαύλους δημαγωγούς, παρέσυρεν εἰς τὴν καταστροφήν καὶ τὸ ἄστυ.

Ὅταν μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς εἰς Σικελίαν ἐκστρατείας μετέβαλον τὸ πολίτευμά των οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τὸ ὀλιγαρχικώτερον ἀντικαταστήσαντες τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ δήμου διὰ τῆς Βουλῆς πρῶτον τῶν Ἐξακοσίων καὶ ὕστερον τῶν πεν-

τὴν Ρωσία καὶ τὴν Μεγ. Βρετανία καὶ ἀκόμα γιὰ τὴς Ἡν. Πολιτεῖες, πὺν τῶρα ἀνακατόθησαν καὶ μπλέχτησαν σ' αὐτή. Ὑπάρχει μιὰ λύση, δύσκολη, ἀλλὰ δυνατή. Καὶ ἔχει τὸ διπλὸ προτέρημα νὰ εἶνε μαζὺ ἠθικὴ καὶ πρακτικὴ καὶ θὰ ἰκανοποιήσῃ ὅλες τὴς νόμιμες φιλοδοξίας τῆς Μ. Βρετανίας καὶ τῆς Ρωσίας.

1) Νὰ προσκληθῇ ἡ Ρωσία νὰ συνενωθῇ μετὰ τὴς Ἡν. Πολιτεῖες καὶ τὴν Μ. Βρετανία εἰς διευθέτησιν μιᾶς, ἀμοιβαῖα ἰκανοποιητικῆς, συμφωνίας σχετικῶς μετὰ τὴς ἐκχωρήσεως πετρελαίων τῆς Μέσης Ἀνατολῆς. Οἱ Βρεττανοὶ στάθησαν ἱκανοὶ νὰ ἀναπτύξουν μέσα σὲ ἓνα ἀνεξάρτητο Ἰράν τὴς πετρελαιοφόρες περιοχάς τους· δὲν ὑπάρχει λόγος οἱ Ρῶσοι νὰ μὴ μπορέσουν νὰ κάμουν τὸ ἴδιο καὶ χωρὶς νὰ μπερδεύουν μετὰ παλαιὰ Βρετανικὰ συμφέροντα.

2) Νὰ ἰδρυθῇ ἓνα ἐλεύθερο λιμάνι ἐμπορευμάτων στὸ Περσικὸ Κόλπο, μετὰ τὴν ἰσχυροποίησιν τῶν Ἰρανικῶν σιδηροδρόμων,

τακισχιλίων, ἀποφαίνεται ὁ ἴδιος, τὸσον ἐπιφυλακτικὸς εἰς κρίσεις ἱστορικῶς, ὅτι ἡ μεταβολὴ ὀφέλησε τὰς Ἀθήνας καὶ ἐβελτίωσε τὰ πράγματα τῆς πόλεως: «Ἀθηναῖοι φαίνονται εὖ πολιτεύσαντες καὶ ἐκ πονήρων τῶν πραγμάτων γενόμενων ἡ μεταβολὴ αὕτη ἀνήγειρε τὴν πόλιν».

Δὲν ἐβράδυναν ἐν τούτοις οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ἐπαναφέρουν τὸ πατριον δημοκρατικὸν τῶν πολιτευμάτων, τοῦ Κλεισθένου, τὸ ὁποῖον ἔκτοτε καὶ δὲν ἠθέλησαν πλέον νὰ μεταβάλουν παρ' ὅλας τὰς ἀτυχίας πού ὑπέστησαν, παραμειναντες μετὰ τὸ πολίτευμα αὐτὸ μέχρι τῆς ὑπὸ τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς Ρωμαίους ὑποταγῆς των, διότι ἀντελήφθησαν ὅτι ἡ ἐλευθερία ἦτο δι' αὐτοὺς τὸ μεγαλύτερον τῶν ἀγαθῶν ἔστω καὶ ἂν αὕτη τοὺς ὠδήγει πολλάκις ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν κακῶν δημαγωγῶν εἰς πράξεις κατα-

ἀπὸ καὶ πρὸς τὴν Ρωσία. Αὐτὸ θὰ ἰκανοποιήσῃ δίκαια οἰκονομικὰ συμφέροντα τῶν Σοβιετ καὶ δὲν θὰ ἐκθέσῃ σὲ κίνδυνον τοὺς Βρετανικοὺς ἐμπορικὸς δρόμους.

3) Οἱ τρεῖς δυνάμεις πρέπει νὰ συμφωνήσουν πὺς τὸ Ἰράν θὰ μείνῃ ἀνεξάρτητο. Ἐνα Ἰράν ἀνεξάρτητο, ἐλευθερομένο ἀπὸ ὅλα τὰ ξένα στρατεύματα καὶ τὴς ξενικῆς ἐπεμβάσεως, καὶ μετὰ τοῦτο, ἀπὸ τὴν κυρία αἰτία ἀμοιβαίας ὑποψίας, δὲν θὰ ἀποτελεῖ ἀπειλή, οὔτε γιὰ τὴν Ρωσία, οὔτε γιὰ τὴν Μ. Βρετανία.

Οἱ Η.Π. πρέπει νὰ ἀναλάβουν αὐτὴν τὴν πρωτοβουλίαν, προσκαλόντας τὴν Ρωσία καὶ τὴν Μ. Βρετανία νὰ ἐπεξεργαστοῦν μιὰ τέτοια συμφωνία. Πρέπει νὰ βασισθῇ στὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ Ἰράν, πού εἶνε τὸ οὐσιωδέστερον. Ἀλλιῶτα θὰ ὑπάρξῃ μιὰ ἐπικίνδυνη σύγκρουσις γιὰ τὸ Ἰράν, πού οἱ Η.Π. δὲν θὰ μπορέσουν νὰ τὴν παραγνώρισουν.

στρεπτικὰς διὰ τὴν πατρίδα των.

Εἶχαν, βέβαια, εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν παραδείγματα τινὰ καλῶν μοναρχῶν, τοῦ Κόδρου, τοῦ Πεισιστράτου, ἀλλὰ εἶχαν τὸσα ἄλλα παραδείγματα κακῆς διοικήσεως ὑπὸ μοναρχικῶν καὶ ὀλιγαρχικῶν, ἀνευ τοῦ ἐλέγχου τῶν πολλῶν, πολιτευμάτων, ὡστε ἐθεώρουν τὴν δημοκρατίαν, ὡς τὸ καλλίτερον δι' αὐτοὺς τοῦλάχιστον πολίτευμα, μετὰ ὅλας τὰς ὑπερβολὰς καὶ παρεκτροπὰς τῆς.

Τὴν κοινὴν αὐτὴν γνώμην ἐξέφραζεν καὶ ὁ Ἰσοκράτης ὅταν ἐλεγεν ὅτι καὶ αἱ κακῶς διοικούμεναι δημοκρατίαι φέρουν εἰς τὰς πόλεις μικροτέρας συμφορὰς τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ ὁ Λυσίας λέγων ὅτι εἰς τὰ θηρία μόνον ἀρμόζει νὰ διοικῶνται διὰ τῆς βίας, εἰς δὲ τοὺς ἀνθρώπους ὑπὸ τοῦ Νόμου καὶ τῆς πειθοῦς.

Οἱ φιλόσοφοι ἐντούτοις, μετὰ τὸν Σωκράτη καὶ τὸν Πλάτωνα ἐπὶ κεφαλῆς δὲν ἐχώνευαν τὸ πολίτευμα αὐτὸ τοῦ ὁποῦ αἱ ἀποφάσεις ἐξηρτῶντο ἀπὸ τοὺς κυάμους, τὰς ψήφους τῶν γναφῶν, σκυτέων, τεκτόνων, χαλκῶν, γεωργῶν καὶ ἐμπόρων καὶ ὄχι ἀπὸ τὰς γνώμας τῶν ἐπαίδωντων, τῶν φιλοσόφων.

Καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἰδεώδης Πολιτεία τοῦ Πλάτωνος πᾶν ἄλλο εἶνε ἡ Δημοκρατία.

Ἐάν τῶρα ἔλθωμεν εἰς τὴν Ρώμην, βλέπομεν ὅτι ἐκεῖ τὰ πράγματα ἔλαβαν ἄλλην κατεύθυνσιν.

Τὸ Ρωμαϊκὸν πολίτευμα δὲν ἦτο, ὡς γνωστὸν, καθαρὰ Δημοκρατία ὡς τὸ τῶν Ἀθηνῶν. Ἦτο κατ' ἀρχὰς μίγμα ἀριστοκρατίας καὶ δημοκρατίας ἐξελιχθὲν κατόπιν περισσότερο πρὸς τὴν δημοκρατίαν καὶ ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ λαοῦ, περισσότερο ἰσορροπημένου καὶ λογικοῦ ἀπὸ τῶν Ἑλληνικῶν, τοῦ ἐξησφάλιζε πράγματι,

ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν του, καὶ τὴν τάξιν, τὴν ὁποῖαν δὲν ἠγάπα τὸσον ὁ Ἑλληνικὸς λαός. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν εἰς τὴν Ρώμην ἐκυριάρχει ὁ γνήσιος Ρωμαϊκὸς λαός, ὁ ἀγρότης Ρωμαῖος μετὰ τὰς ἀρχαίας του ἀρετὰς καὶ εἶχεν εἰς τὰ χέρια του τὴν κατεύθυνσιν τῆς πολιτείας, ἡ Ρωμαϊκὴ δημοκρατία ἐλειτούργει μετὰ θαυμαστὴν τάξιν, τὴν ὁποῖαν ἐθαύμαζαν ὅλοι κοὶ περισσότερον ὄλων οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὴν Ρώμην Ἕλληνες. Ἦδη ὁ Πολύβιος ἐθεώρει τὴν Σύγκλητον, συνέλευσιν θεῶν διὰ τὴν αξιοπρέπειαν καὶ τὴν ἡρεμίαν τῆς, τὴν ὁποῖαν θὰ συνέκρινεν αὐτομάτως μετὰ τὰς Ἐκκλησίας τῆς πατρίδος του. Ὅταν ὅμως ὁ ἐργατικὸς ἐκεῖνος ἀγροτικὸς λαός ἀντικατεστάθη ἀργότερα ἀπὸ ξένους καὶ ἀπελευθερωθεὶς ἀργοσχόλους πολίτας, ζῶντας ἀπὸ ἐλεημοσύνας τῶν πατρικῶν καὶ τὰ σιτοφορτία τοῦ Κράτους, αἱ παλαιὰ πολιτικὰ, ἠθικὰ καὶ ἔθνικα παραδόσεις ἐξέλιπον. Διότι αὐταὶ γεννῶνται, ἀναπτύσσονται καὶ διατηροῦνται εἰς λαοὺς ὄχι ἀργοσχόλους, ἀλλ' ἐργαζομένους. Ἦτο φυσικόν, συνεπῶς, μετὰ τέτοιο ὄλικὸν νὰ χρεωκοπήσῃ καὶ ἡ Ρωμαϊκὴ δημοκρατία διότι τὸ πολίτευμα τοῦτο, ἀπαιτεῖ τὴν μεγαλύτεραν ἐντιμότητα καὶ πολιτικὴν ὀριμότητα ἀπὸ τοὺς πολίτας, ἀκριβῶς διότι οὗτοι μετέχουν περισσότερο τῶν ἄλλων πολιτευμάτων εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τοῦ τόπου. Μετὰ πολίτας μὴ ἐνδιαφερομένους διὰ τὸ κοινὸν καλόν, τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα ἦτο ὄχι μόνον ἀκατάλληλον, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον διὰ τὴν ὑπαρξιν τοῦ Κράτους καὶ ἦτο φυσικόν νὰ ἐγκατασταθῇ ἡ ἀπόλυτος δεσποτεία. Ἡ Ρωμαϊκὴ μοναρχία ἡ αὐτοκρατορία εἶχε καταστῆ πλεον, ὡς λέγει ὁ ἱστορικὸς Boissier, πολίτευμα ἀνάγκης καὶ δικαιοσύνης, μετὰ τὴν στέρησιν τῶν πολιτικῶν ἐλευθεριῶν πού συνεπήγετο.

Ὅποιος διαβάζει τὰς ἐπιστολάς

του Κικέρωνος και ὁποιος παρηκολούθησε τὴν ἐποχὴν τῶν προγραφῶν καὶ ἐμφυλίων πολέμων τῆς Ρώμης ἀντιλαμβάνεται πλήρως τὴν ἀπογοήτευσιν τοῦ Ρωμαίου πολιτικοῦ καὶ φιλοσόφου μακαρίζοντος τὸν φίλον του Ἀττικὸν διότι ἀπεῖχε τῆς πολιτικῆς καὶ ἠρκεῖτο φιλοσοφῶν εἰς τοὺς κήπους τοῦ ὑπὸ τὴν σκιά, τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἀριστοτέλους. Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ἦτο φυσικὸν ἕνας ἰσχυρὸς πολιτικὸς, ὁ Καῖσαρ ἢ ὁ Αὐγουστος νὰ θεωρηθῇ ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ Ρωμαίου λαοῦ καταπεποιημένου ἀπὸ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους ὡς σωτὴρ αὐτοῦ ἐάν ἀνελάμβανεν εἰς τὰ χεῖρια τοῦ τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν. Ὅλοι προτιμοῦσαν μᾶς λέγει ὁ Τάκιτος, ὅστις ἐν τούτοις ἦτο φίλος τῆς ἐλευθερίας, τὴν ἀσφάλειαν ποὺ τοὺς παρεῖχεν ὁ αὐτοκράτωρ, ἀπὸ τοὺς κινδύνους τοῦ παρελθόντος. Ὁ ἴδιος ὁ Τάκιτος ὁ ὁποῖος μὲ τὸσον ζωνρὰ χρώματα περιέγραψε καὶ ἔμαστιγῶσε τὴν σκληρότητα καὶ ὑποκρισίαν τῶν κακῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ρώμης, δὲν εὐχεται διὰ τοὺς χρόνους τοῦ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἀρχαίας δημοκρατίας. Ἀντιθέτως θεωρεῖ ὅτι ἢ μετὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ἀκτίου ἐγκατάστασις τῆς ἀπολύτου μοναρχίας ὑπῆρξεν ἀπαραίτητος διὰ τὴν παγκόσμιον εἰρήνην καὶ τὴν ἡσυχίαν τῆς Ρώμης. Ἐκεῖνο ποὺ εὐχεται τόσον αὐτὸς ὅσον καὶ αἱ ἄλλαι μορφωμένοι τάξεις τῆς Ρωμαϊκῆς κοινωνίας εἶνε νὰ τύχουν καλῶν καὶ ἐντίμων αὐτοκρατόρων, πρᾶγμα ποὺ μόνον ἐπὶ τῶν Φλαβίων καὶ Ἀντωνίνων ἐπέτυχον.

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω συντόμου διηγήσεως τῆς ἐξελιξέως τῶν δύο μεγάλων δημοκρατιῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου καταφαίνεται ὅτι:

1) Ἡ δημοκρατία ὑπῆρξε πάντοτε τὸ πολίτευμα τῶν περιόδων τῆς μεγαλυτέρας ἀναπτύξεως τῶν λαῶν τούτων.

2) Αἱ δημοκρατίαι ἔχουν τὴν ἀ-

ξίαν ποὺ ἔχουν καὶ οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὰς λαοί.

3) Τὸ πολίτευμα αὐτὸ ἀπαιτεῖ τὴν μεγαλυτέραν ἀρετὴν ἐκ μέρους τῶν πολιτῶν ἵνα λειτουργήσῃ καλῶς καὶ διατηρηθῇ.

4) Τὴν ἐκ τῆς κακῆς λειτουργίας τῆς δημοκρατίας προερχομένην ἀναρχίαν διαδέχονται συνήθως τὰ ἀπόλυτα πολιτεύματα (ἢ ἄγαν ἐλευθερία εἰς ἄγαν δουλείαν φέρει ἔλεγεν ὁ Πλάτων) καὶ

5) Ἡ Ἀθηναϊκὴ δημοκρατία καὶ αὐτὴ περιήλθε κατὰ καιροὺς εἰς ὀλιγαρχικὰς χεῖρας, ἀλλὰ τελικῶς διετηρήθη ὡς τοιαύτη. Ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ εἶνε τόσον πολὺ ζυμωμένη μὲ τὸ αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας, ὥστε παρ' ὄλην τὴν παρακμὴν καὶ τὴν κακὴν λειτουργίαν τῆς Ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας, εἰς ἣν ὡς λέγει ὁ ἱστορικὸς Cohen εἶχε παύσει κάθε σεβασμὸς πρὸς τοὺς Νόμους καὶ τὸ κομματικὸν συμφέρον ἐτοποθετεῖτο ὑπὲρ τὴν πατρίδα, εἶχε λάβει τόσον πονηρὰν ἀνάμνησιν τῶν διαλείψεων, καθ' ἃς ἀντικατεστάθη αὐτὴ διὰ δεσποτικῶν πολιτευμάτων, ὥστε τελικῶς παρέμειναν οἱ κάτοικοι τοῦ Ἄστεως προσκεκολλημένοι εἰς τὸ πάτριον δημοκρατικὸν πολίτευμά των, μὲ ὄλον τὸ ξεπεσμό του, μέχρι τῆς ὑπὸ ξένον ζυγὸν ὑπαγωγῆς των.

Τὸ κακὸν εἶνε ὅτι δὲν κατάρθωσαν πάντοτε νὰ εἶνε ἄξιοι αὐτῆς. Καὶ εἰς ἄλλους λαοὺς, τοὺς Ἄγγλους, τοὺς Ἀμερικανούς, πολὺ ὁμοιάζοντας ὡς πρὸς τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐλευθερίαν μὲ τοὺς Ἑλληνας, παρετηρήθησαν εἰς τὴν ἱστορίαν των κρίσεις εἰς τὴν ὁμαλὴν λειτουργίαν τῆς δημοκρατίας των, ἀλλ' ἠδυνήθησαν νὰ ἀντιμετωπίσουν τὰς κρίσεις αὐτὰς, νὰ ἐξυψώσουν τὸ ἠθικὸν των ἐπίπεδον καὶ νὰ ἀνορθώσουν τὰ κακῶς κείμενα αὐτῆς, χωρὶς νὰ παραστή ἀνάγκη νὰ προστρέξουν εἰς ἀνελεύθερα πολιτεύματα.

Ἡ ἐγκατάστασις ἀπολυταρχικῆς ἐξουσίας ἀνευ λαϊκοῦ ἐλέγχου ὡς ἀντίδρασις κατὰ τῆς ἐκ τῆς κακῆς λειτουργίας τῆς δημοκρατίας ἀναρχίας, μόνον προσωρινὴν ὠφέλειαν δύναται νὰ ἔχη διὰ τοὺς λαοὺς, ἐνῶ ἐξ ἄλλου δύναται, ὡς ἀπεδείχθη καὶ εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν μας, νὰ ἐπισπύση καὶ τὴν κατάρρευσιν των. Ὅμοιάζει κάπως πρὸς τὴν ἐξ ἀντιδράσεως κατὰ τῶν ἐρεθισμῶν ἐγκατάστασιν τῶν κακοήθων νεοπλασμάτων εἰς τοὺς ἐξησθετισμένους ὀργανισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, τῶν ὁποίων ἢ ἀνευ ρυθμοῦ ἀνάπτυξις ἐμποδίζει τὴν ὁμαλὴν λειτουργίαν τῶν λοιπῶν κυττάρων τῶν ὀργανισμῶν καὶ καταλήγει τελικῶς εἰς τὴν καταστροφὴν του.

Ἀντιθέτως καμμία χώρα δὲν ἔφθασεν εἰς τόσον μικρὸν χρονικὸν διάστημα σὲ τέτοια ἀκμὴ ὅσον αἱ Ἀθῆναι, ἐφ' ὅσον τὸ δημοκρατικὸν τῆς πολίτευμα ἐλειτούργει κανονικῶς. Αἱ δὲ Ἀθῆναι, ὡς λέγει ὁ ἴδιος Cohen, εἶνε «ἢ μοναδικὴ πόλις ἀπὸ ὄλην τὴν ἀρχαιότητα, εἰς ἣν οἱ ἄνθρωποι ἀπελάμβαναν τῆς ἐλευθερίας μέχρι τῶν ὑπερβολῶν της. Εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν ὑπέροχα. Προεκάλεσαν ἐπίσης μεγάλην οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν. Συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ δημιουργηθῇ περίεξ τῆς Ἀκροπόλεως ἀτμόσφαιρα ἐντατικῆς ζωῆς καὶ νεότητος. Αἱ Ἀθῆναι ἐξ ἄλλου ὑπῆρξεν ἢ μόνη πόλις ποὺ ὄλοι οἱ πολῖται ἦσαν κατ' ἀρχὴν ἴσοι».

Κατόπιν, ὅταν ἐδημιουργήθη τὸ Μακεδονικὸν Κράτος, ὁ Ἑλληνι-

σμός βεβαίως ἐζηπλώθη εἰς πολὺ μεγαλυτέραν ἑκτασιν καὶ ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἔλαβε νέαν ἀνάπτυξιν. Ἀλλ' ὅπως λέγει ἕτερος ἱστορικὸς ὁ Glotz «ἢ Μακεδονικὴ φάλαγξ ἐσταμάτησε τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Ἀθηνῶν. Μὲ τοὺς ὀραίους της νόμους ἐπὶ τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας, αἱ Ἀθῆναι ἔμειναν πλέον μίαν ἐξαιρέσις, Αἱ εὐγενεῖς ἰδέαι ποὺ ἐξέθρεψαν καὶ διέδωκαν εἰς τὸν κόσμον ἐκδιωχθεῖσαι ἐκ τοῦ δημοσίου δικαίου ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγουν εἰς τὰς φιλοσοφικὰς σχολὰς διὰ νὰ ἔχουν κάποια ἔστω καὶ ἔμμεσον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. Δὲν ἦσαν οἱ κατακτηταὶ ποὺ ἀντιπροσώπευαν τὴν πρόοδον, ἀλλ' ἢ ὑποταγεῖσα πόλις τῶν Ἀθηνῶν».

Εἶχαν δίκαιον οἱ Ἕλληνες οἱ ὁποῖοι ἐθεώρουν τὴν ἐλευθερίαν ὡς τὸ «ἄριστον πάντων τῶν πραγμάτων». Χωρὶς αὐτὴν πράγματι εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐννοηθῇ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς καὶ οἱ ὑπὲρ αὐτῆς ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων παραμένουν πάντοτε μοναδικοὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν λαῶν.

Ἐλευθερία ὅμως δὲν σημαίνει ἀναρχία, εἶνε δὲ ἐπίσης βεβαιωμένον τόσον ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ὅσον καὶ τῆς Ρωμαϊκῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς νεωτέρας ἱστορίας ὅτι ὅταν ἐξασθενίξῃ ἢ δημοκρατία καὶ ἐκφυλιζέται εἰς ὀχλοκρατίαν ἢ ἀναρχίαν, ἢ δικτατορία διαδέχεται αὐτὴν ὡς ἀναγκαία συνέπεια πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς ἀναρχίας καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τοὺς οἱ πραγματικὰ φίλοι τῶν δημοκρατικῶν ἐλευθεριῶν.

— Ὁργάνωση στοιχειώδους ἀντιμετωπίσεως γενικῆς ἀπεργίας. — Αὐξήση τῶν ὠρῶν ἐργασίας τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ ὕψωση τῆς κρατικῆς δραστηριότητος στὸ μέγιστο δυνατὸ ὅριο, ὥστε νὰ σταματήσῃ τὸ πνεῦμα τῆς ἀδρανείας πὺν μᾶς κληρονόμησε ἡ ἀντίδραση στὴν κατοχή. Ἐν τὰ πολιτικὰ αὐτὰ μέτρα ἐπιτύχουν, ἡ οἰκονομικὴ ἀνάορρωση θὰ εἶνε βραδύτατη.

Ἐνα ἄλλο σημαντικὸ ἐμπόδιο θὰ εἶνε οἱ σοσιαλιστικὲς τάσεις στὴν ἀνόητη μορφή πὺν εἶνε ἐνδεχόμενον νὰ παίρουν ἐδῶ μὲ ἀποτέλεσμα ὅτι, ἐνῶ ἄλλοῦ σοσιαλισμὸς σημαίνει ἐπιτάχυνση τῆς αὐξήσεως τῶν κεφαλαίων, ἐδῶ θὰ σημάνη τὴν ἐξάνεμιση καὶ αὐτῶν τῶν λίγων πὺν ὑπάρχουν. Σπουδαιότερον ἀπὸ ὅλα αὐτὰ εἶνε ὁ τεματισμὸς τῆς διώξεως τῶν ἐγκληματιῶν τοῦ ΕΑΜ καὶ τῶν δοσιλόγων συνεργασίας μὲ τὸν ἐχθρό. Οἱ ἐνοχοὶ πρέπει νὰ τιμωρηθοῦν καὶ ἡ διώξη πρέπει νὰ συμβῆ σχετικὰ μὲ τὰ κεφάλαια σὲ ρευστό, σὲ διάφορα εἶδη ἡ ἐγκαταστάσεις ὑποπτης προελεύσεως. Νὰ κανονισθῇ ὀριστικὰ ἡ ἰδιοκτησία ὄλων αὐτῶν. Ἡ κρατικὴ δικαιοσύνη δὲν εἶνε ἀπόλυτη· εἶνε συγχρόνως μέτρο ἠθικῆς καὶ μέτρο σκοπιμότητος.

Αὐτὲς εἶνε οἱ γενικὲς γραμμὲς πολιτικὰ στηρίζονται στὴν ἰδέα, ὅτι ἡ χώρα μας δὲν μπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πεδίο πειραματισμοῦ. Ἀπὸ τὴν καθαρὰ οἰκονομικὴ πλευρὰ στηρίζονται στὴν παροχὴ συμμαχικῆς βοήθειας πὺν νὰ συμπληρώνη ἐκεῖνα τὰ κενὰ ἐκάστου στοιχείου τῆς προπολεμικῆς μας οἰκονομίας, πὺν δὲν ἔχουμε ἐμεῖς καμιά δυνατότητα νὰ πληρώσουμε.

Ὁ τρόπος αὐτὸς ἀνασυγκροτήσεως τῆς προπολεμικῆς μας οἰκονομίας συνδέεται μὲ τὴ δημιουργία μιᾶς νέας μεταπολεμικῆς οἰκονομίας, γιὰ τὴν ὁποία μιλῆσαμε στὸ προηγούμενον τεῦχος, στὸ ὅτι τόσο τὸ σημερινὸ συναλλαγματικὸ μας ἀπόθεμα, ὅσο καὶ ὁ ἐξωτερικὸς δανεισμὸς πρέπει νὰ χρησιμοποιηθοῦν κυ-

ρίως γιὰ τὴ δημιουργία τῆς νέας οἰκονομίας καὶ ὄχι στὴν ἀνασυγκρότηση τῆς προπολεμικῆς, γιὰ τὴν ὁποία πρέπει νὰ χρησιμοποιηθοῦν τὰ τρέχοντα ἔσοδα, εἰδικὴ βοήθεια τῶν συμμάχων καὶ εἰδικὸς δανεισμὸς. Ἐννοοῦμε μὲ τὴ λέξη «εἰδικός», ὅτι ὁ διακανονισμὸς τῆς ἐξοφλήσεως θὰ γίνῃ μὲ κριτήριο τὸ ὅτι αὐτὰ ὀφείλονται στὴν προπολεμικὴ μας συμμετοχή. Εἶνε φανερό, ὅτι ἀφοῦ πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον δὲν μποροῦσαμε νὰ ἀνταποκριθοῦμε στὸ τοκοχρεωλῦσιο ἐξωτερικῆς ὀφειλῆς ἰσοδύναμης πρὸς 80 ἑκατ. χρυσῶν λιρῶν περίπου (ἀπὸ τίς ὁποῖες τὰ 60 οἴο κατεῖχαν Ἕλληνες τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἦσαν δηλαδὴ πληρωτέες σὲ νόμισμα τοῦ ἐσωτερικοῦ), θὰ εἶνε φυσικὰ ἐπίσης ἀδύνατον νὰ ἀνταποκριθοῦμε σὲ πρόσθετα μεγάλα δάνεια πὺν θὰ ἔχουν σκοπὸ νὰ ἐπαναφέρουν μέρος μόνον τῶν προπολεμικῶν μας μέσων παραγωγῆς σὲ λειτουργία. Πῶς μὲ λιγότερα ἔσοδα θὰ μποροῦμε νὰ πληρώνουμε μεγαλύτερον τοκοχρεωλῦσιον; Ἐντελῶς ἀντίθετη εἶνε ἡ περίπτωση τοῦ ἐξωτ. δανεισμοῦ γιὰ τὴ νέα μεταπολεμικὴ μας οἰκονομία ἡ ὁποία θὰ εἶνε ἱκανὴ νὰ ἀποπληρώσῃ κανονικὰ ὅσα δάνεια χρησιμοποιηθοῦν γιὰ τὴν ἰδρυσή της. Περιορισθήκαμε παραπάνω σὲ γενικὲς γραμμὲς· ἀξίζει ὅμως νὰ κάνομε μιὰ ἐξαίρεση καὶ νὰ ἀσχοληθοῦμε μὲ τὸ εἰδικὸ θέμα τῶν ἀναγκαστικῶν διατιμήσεων. Ὅταν κάτι τι ὑπάρχει ἡ παράγεται σὲ σημαντικὰ μικρὲς ποσότητες ἀπὸ τὴν ζήτηση, τότε ἂν δὲν μπῆ δελτιοῦ ἡ διατίμησις, θὰ ἀνέβουν πολὺ οἱ τιμὲς καὶ θὰ προμηθευθοῦν μόνον οἱ πλούσιοι. Ἡ διατίμησις ὅμως χωρὶς νὰ συγκεντρωθῇ τὸ εἶδος ἀπὸ τὸ κράτος, ὀδηγεῖ στὴ μαύρη ἀγορά. Γι' αὐτὸ μόνος τρόπος εἶνε ἡ ἐφάπαξ εἰσαγωγή σημαντικῶν ποσοτήτων ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ πὺν λείπουν. Ἡ δαπάνη δὲν θὰ εἶνε πολὺ μεγάλη, γιὰτὶ ἡ συνολικὴ ἀγοραστικὴ δύναμις τοῦ κοινοῦ εἶνε σήμερα πολὺ μικρὴ ἀφοῦ ὅλη ἡ κυκλοφορία μας ἰσοδυναμεῖ μὲ 1 ἑκ. χρυσῆς λίρας. Ὁ κορεσμὸς τῆς ἀγορᾶς λοιπὸν εἶνε εὐκόλος καὶ πραγματοποιήσιμος.

Μὲ τὸ τεῦχος αὐτὸ συμπληρώνεται ὁ Α' τόμος τῆς «Δημ. Ἐπιθ.». Σ' ἕνα ἀπὸ τὰ ἐπόμενα θὰ συμπεριληφθῇ καὶ ὁ πίνακας τῶν περιεχομένων τοῦ τόμου